

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Εκδόσι
της
Επιστημονικής
Προσευχής
Ελλάδος

Ε. Σούβρα : Κωνσταντίνος Χρηστομάνος και στενότερη πατρίδα	Σελ. 1
Γ. Θωμά : Ἡ Φιλική Ἑταιρία	» 4
Κ. Πασσάκου : Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τοῦ μαθητοῦ	» 11
Θ. Σύδη : Οἱ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὶς ἀνώτατες σχολὲς	» 16
Δημ. Ρεβελιώτη : Χαρακτηριστικὰ τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν	» 19
Δ. Παλυβοῦ : Τὸ ἀριθμητικὸ σύστημα Trachtenberg	» 22
Ἄντ. Δελώνη : Παιγνίδι... αὐτὸς ὁ μεγάλος ἀδικημένος δάσκαλος	» 27
Π. Καψάλη : Ἡ ἀνάγνωσις στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου	» 30
Κριτικὴ τοῦ βιβλίου : Γεωργίου Κουλούκη : Ἡ ἀγωγή τῆς ἀπλότητος	» 35

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1964

ΤΕΥΧΟΣ 2

ΔΙΕΓΡΑΦΗ — ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΧΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ	Πρόεδρος
ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΛΑΣ	Α' Αντιπρόεδρος
ΕΥΣΤΡ. ΠΑΠΑΔΕΛΗΣ	Β' Αντιπρόεδρος
ΙΩΑΝ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ	Γεν. Γραμματεύς
ΣΤ. ΠΑΠΑΜΩΚΟΣ	Ειδ. Γραμματεύς
ΑΡ. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ	Ταμίας
ΝΙΚ. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ	Μέλος
ΒΑΣ. ΨΑΧΟΥΛΙΑΣ	Μέλος
ΑΘ. ΔΕΡΜΑΤΑΣ	Μέλος

Ἐπιστημονιὸν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Γραφεῖα : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 236.547 — 221.316

ΕΤΟΣ ΙΒ' — ΤΕΥΧΟΣ 2ο
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1964
Τιμὴ τεύχους Δραχ. 5
Συνδρομὴ γιὰ τὰ μέλη Δραχ. 50

Ἐρεθίσματα γύρω ἀπὸ τὴν σύνταξι Πατροδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν

Κωνσταντῖνος Χρηστομάνος καὶ στενότερη πατρίδα

ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ
Παιδαγωγοῦ

Κέρκυρα !

Εἶναι ἡ πατρίδα τῆς ψυχῆς μου
πού μ' ἔχει τώρα στὴν ἀγκαλιά της.

ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

I

Ἄς τὸν παρουσιάσουμε στοὺς ἀναγνώστας μας, ὄχι στὴν προοπτικὴ τῆς δράσεώς του, πού ἔχει σχέσιν μὲ τὴν συμβολὴν του εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ Νεοελληνικοῦ θεάτρου, ἀλλὰ εἰς τὴν Πατριδογνωστικὴν του συμβολήν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης διέτελεσεν δάσκαλος γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ τῆς Αὐτοκρατείας Ἐλισσάβετ καὶ συνοδὸς της εἰς τὰ διάφορα ταξειδιά της.

Ἀπὸ τὰ φύλλα καὶ Ἡμερολόγιά του πού τὸ τιτλοφορεῖ: «Ἡ Αὐτοκράτειρα Ἐλισσάβετ» ἀντλοῦμε ὅλες τὶς σχετικὰς πληροφορίας γιὰ τὴν περίφημη αὐτὴ Αὐτοκράτειρα τῆς Μοναξιάς, καθὼς καὶ γιὰ τὴν Ζωὴν της στὸ Ἀχίλλειον τῆς Κερκύρας.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1892 ὁ Χρηστομάνος βρίσκεται στὴν Κέρκυρα, συνοδεύοντας τὴν Ἐλισσάβετ.

Καὶ ἀναγράφει εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του τὰ κάτωθι:

«Ἵστερα ἀπὸ νύχτες, πού βαστάξανε χρόνια γιὰ χρόνια, σήμερα μὲ δέχε-

ται στην ἀγκαλιά του ὁ τόπος πού γεννήθηκα! Ἡ Κέρκυρα Μου! Εἶναι ἡ πρώτη μου ἀυγή».

Καὶ ἀντικρῦζοντας τὴν Γενέθλια Γῆ του ἀπὸ τὴν πλώρη τῆς Αὐτοκρατορικῆς θαλαμηγοῦ «Μιράμαρε», μὲ τὴν ὁποῖαν ταξίδευε συνοδεύοντας τὴν Ἑλισάβετ, συνεχίζει ὡς ἔξῃς τὴν Πατριδογνωστικὴν του περιγραφὴν.

Ἄς τὸν ἀκούσουμε:

II

«Εἶχε κι' ὅλας χυθῆ κι' ἄπλωνε περίγυρα ἡ σταχτεράδα τῆς Αὐγῆς, ὅταν ἄρχισε νὰ φαίνεται ἡ Κέρκυρα.

Ἡ θάλασσα κοιμόντανε ἀκόμα κάτω ἀπὸ ἓνα πέπλο πνιχτόσταχτο...

Μπαίναμε ἴσα ἴσα τώρα στὸ στενὸ ἀνάμεσα τῆς βορινῆς ἄκρης τῆς Κέρκυρας καὶ τῶν πυργωμένων βουνῶν τῆς Ἠλείρου, πού γκρεμοπέφτουνε σὰν τείχη κάποιου τιτάνειου κάστρου.

Ἄπ' τὸνα μέρος βράχοι συννεφώηλοι, μαῦροι σὰν τὴν πίσσα, πού χυμοῦνε νὰ φᾶν τὴν σταχτοπράσινη χλωμάδα τ' οὐρανοῦ—καὶ στογγυλὰ χαμοβούνια στὸ γιὰλὸ τῆς Κέρκυρας ἀγνάντια, σκεπασμένα μ' ἀριούς θάμνους πού κι' αὐτοὶ τώρα φάνταζαν μαῦροι σὲ μαῦρο βάθος, ἴδια κάποια σχήματα ἀξεδιάλυτα καὶ φανταστικὰ πού κρυφοζοῦνε μονάχα μέσα σ' ὄνειρα ἀφώτιστα—γιατὶ μονάχα ἐκεῖ τὰ βλέπομε.

Κι' ὅλοι αὐτοὶ οἱ θάμνοι καὶ τ' ἀγριόβατα ἦτανε τώρα στὸν ἀνθό τους, γιατί μιὰν εὐκοδιά, πού ἡ γλύκα καταλοῦσε τὴν ψυχὴν, ἓνας ἀχνὸς ἀπὸ μέλι μαζί μὲ τ' ἀλατομυρισμένα χνῶτα τῶν βράχων τοῦ γιαιλοῦ, ἔπιανε κάθε τόσο τὸ καρὰβι στὸ δρόμο του καὶ τὸ κουκούλωνε ὄλο.

Ἐκεῖ δὲ πού ἡ ἀσπριδερὴ θάλασσα ἀγκάλιαζε τοὺς κοιμισμένους βράχους μαυρίζονε μυστήρια ἀπὸ ἀθύσσους ἄπατες, ποῦχανε ρουφήξει τὸν ἑαυτό τους.

Καὶ ἓνα—μόλις ἰδωτὸ λευκὰργυρο ἀφρισμα, νερένια ἀφράδα—ἔζωνε τὸ πέτρινο ἀκρογιάλι, τὸ σφιχτοστεφάνωνε κατάστηθά του νὰ φθάσῃ τὴν λαχτάρου του... καὶ τὸ φιλοῦσε ἀκατάπαυτα μὲ φιλιὰ τυφλὰ καὶ δλόθουθα, μέσα στὸν ὕπνο του...

Γυρίσαμε μὲ τὴν Αὐτοκράτειρα τὰ μάτια μας πρὸς τὸν ἥλιο, πού ἀνέτειλλε πίσω ἀπ' τὰ Ἀκροκεραύνια».

Καὶ τώρα, ἀναγνώστα μου καὶ ἀναγνώστριά μου, ὕστερα ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω πατριδογνωστικὸ προεισαγωγικὸ ἐντοπισμὸ, ἃς παρακαλουθῆσμε μιὰ περιγραφὴ τοῦ οἰστρηλάτου αὐτοῦ Πατριδολάτρη γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου πάνω στὴν θάλασσα, γλυκομέθυστη καὶ τὰ μυθολογικὰ βουνὰ τῆς Κέρκυρας τοῦ «Παντοκράτορα», ἕως τὴν στιγμή πού τὸ καρὰβι ἄραξε στὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας.

Στὴν πατριδογνωστικὴν αὐτὴν περιγραφὴν θὰ ζήσωμε μαζί μὲ τὸν συγγραφέα ὄλη τὴν τριανταφυλλένια χρυσόσκονη, πού σκόρπιζε ὁ ἥλιος στὸ πέλαγος, στίς κορφές τῶν βουνῶν, στίς κλεισοῦρες καὶ στὰ φαράγγια.

Ἄς τοῦ δώσωμε λοιπὸν τὸν λόγο γιὰ νὰ συνεχίσῃ:

«Κύματα ἀπὸ φεγγοβολιές τρεμοκυλούσανε μπροστά του στὸ οὐράνιο πέλαγος νὰ ποῦν τὸν ἐρχομὸ του.

Κι' ἦτανε μιὰ πλημμύρα ἀπὸ ροδόφυλλα, χλωμιασμένα στὴν καρδιά ἀπ' τὴ γλυκειὰ χαρὰ τους τὴν ἀλάλητη, πού στοὺς αἰθέριους κάμπους ξεχύνονταν καὶ σκορπίζονταν πέρα σὲ πέρατα, ἀπ' ὅπου δὲν εἶχε γυρισμὸ.

Καὶ νά, πού οἱ κορφές τῶν βουνῶν ἀρχίσανε διάφλογες νὰ πυρώνουνε μέσα σὲ μιὰ τριανταφυλλένια χρυσόσκονη, σ' ἓνα χάος ἀβάσταχτης λαμπροσύνης, πού ἀπο-

Θάμπωνε τὰ μάτια μὲ μιὰ αἴγλη ὑπερκόσμια—θύμηση τῶν μυθικῶν καιρῶν—πὺ οἱ θεοὶ κατεβαίνανε φλογόθωροι στὴ Γῆ.

Κι' ἔπειτα τὰ ρόδα ὅλα πέσανε στὸ πέτρινο τὸ στῆθος τοῦ θεόμοιαστου βουνοῦ—τοῦ Παντοκράτορα.

Καὶ ξάφνου:

ἽΟλες οἱ κουφάλες κι' οἱ γούβες κι' οἱ θαθειὲς χαράδρες ἄξαφνα φανερωθήκανε μελανιασμένες ἀπ' τὸν πνιγμένο πόθο τους καὶ οἱ ἄσπρες ἀνθρώπινες φωλιές, κολλητὲς στοὺς βράχους, σὰν κογχύλια μελιχρά, φωτίστηκαν.

Καὶ τὸ φῶς ἔπεσε κι' ἀστραποφίλησε τοὺς ὀρθόστεκους ὄχτους κι' ἀλαφρογλίστησε ἠδονικὰ πάνω στὶς γυμνὲς πλάτες τοῦ βουνοῦ τὶς ράθυμες καὶ κυνήγησε τοὺς ἴσκιους ὡς μέσα στὶς κλεισοῦρες καὶ στὰ σύβουνα καὶ στὰ φαράγγια, ὅπου εἶχαν τὴν κρυψώνα τους.

Κι' ἄλλους πάλι τοὺς γκρέμισε στὴ θάλασσα κι' ἐκεῖ ἀπλωθήκανε βαριά, σὰν πέπλα βελουδόχνουδα...

Κι' ἔπειτα ξεπρόβαλε ὁ ἴδιος μέσα σ' ἓνα παιάνα θριαμβευτὴ ἀνακρουσμένον ἀπὸ μύριες ἄρπες καὶ σὲ χαρολαλήματα σαλπύγων, κι' ἔλυσε τὴν χρυσή του κόμη ἐπάνω στὴ θάλασσα τὴ γλυκομέθυστη καὶ στὰ ὠριόπλαθα τριγύρω νησιά.

Καὶ τὸ καράβι μας τὴν ὥρα ἐκείνη βρέθηκε μπροστὰ ἀπ' τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας...».

Ἐτελειώσαμε... χωρὶς θέβαια νὰ τελειώσωμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναπνεύσωμεν λιγάκι.

Καὶ ἐρωτῶμεν:

Ἐὰν ὁ δάσκαλος ἦ ἡ δασκάλα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὡς ἄνω ἀνάγνωσιν τοῦ Πατριδογνωστικκοῦ κειμένου στὰ παιδιὰ τῆς ἀνωτέρας τάξεώς των, θὰ ἤθελε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπόμενη ὥρα, ἀσχολία μὲ τὴν ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων—ὅπως ὀρίζει τὸ Πρόγραμμα—τὰ παιδάκια δὲν θὰ ἦτανε καθόλου διατεθειμένα νὰ παρακολουθήσουν τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας ἀλλὰ θὰ ἀπέτειναν στὴ δασκάλα καὶ στὸ δάσκαλό τους τὸ ἐρώτημα:

Καὶ ὕστερά... τί ἀπόγινε, Κυρία, τὸ μαγικὸ αὐτὸ καράβι;

Καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα;

Καὶ ὁ συνοδὸς τῆς;

Ἐταὶ ὅμως θὰ παρασχεθῇ ἡ εὐκαιρία ὥστε ἄθελα ὁ δάσκαλος ἦ ἡ δασκάλα του νά:

συνεχίσουν μιὰ περιγραφή μὲ τὸ καράβι πὺ ἀργοκύλισε στὸ Ποντικονήσι, καὶ μὲ τὴν Αὐτοκράτειρα πὺ τράβηξε γιὰ τὸ παλάτι τῆς «τὸ Ἀχιλλεῖο», τὴν ὥρα πὺ εἶχε πια ξημερώσει στὰ καλά καὶ τὰ παρθενικὰ πέπλα τῆς νύχτας ἀποτραβιούντανε μπροστὰ στὰ φλογερά χάρδια τοῦ ἡλίου.

Λοιπόν!... «Καλὴ μέρα σας».

150 χρόνια από την ίδρυσή της

Η ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Οι αθάνατοι ενσαρωτές μιας ιστορικής ιδέας

Του Γιώργου Θωμά, διδασκάλου Ζαγοράς-Βόλου

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ των λαών για λευτεριά κι' αναγέννηση είναι συνήθως αποτέλεσμα μιας μακρινής σειράς προεργασιών. Είναι ή κορύφωση ενός αγίου καημού, που ξεσπάει σά μόρα φθινοπωρινής μέρας. Πρώτα παρατηρείται ο οργανισμός της προετοιμασίας κι' ύστερα ανάβει ή πυρκαϊά της εξέγερσης. Μια τέτοια πυρκαϊά με πελώριες διαστάσεις ξάναψε σ' όλο της τὸ μεγαλείο τὸ Εἰκοσιένα, χάρη στή Φιλική Ἐταιρία. Χρειάστηκε βέβαια νά προηγηθοῦνε τιτάριοι ἀγῶνες κι' ἐξαντλητικές προσπάθειες τῶν ραγιαδῶν ὅσο νά καλλιεργηθεῖ ή ιδέα, ν' αναπτυχτεῖ τὸ κλίμα ἐκεῖνο τὸ προϋποθετικό τῆς ἐπανάστασης.

Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ κλίμα ἀνάλαβε νά δημιουργήσει πρῶτος-πρῶτος ὁ Νικόλαος Σκουφάς. Εἶχε γεννηθεῖ στὸ Κομπότι τῆς Ἄρτας στὰ 1779 κι εἶχε μάθει τὰ στοιχειώδη γράμματα κοντὰ στὸν παπαδάσκαλο Θεοχάρη Ντούγια. Ὅποτε μαθήτευσε στὸν διδάσκαλο τοῦ Γένους Βενδραμῆ. Μὲ ὑποτυπώδη λοιπὸν πνευματικὸ ὄπλισμό ὁ Σκουφάς ἀνοίξε ἐργαστήρι, φκιάνοντας σκούφιες στὴν Ἄρτα. Ἡ ιδιότητά του ἐπισκίασε τ' ἀ-

ληθινὸ του ὄνομα κι' ὀνομάστηκε Σκουφάς. Ἦτανε τότε ή ἐποχή, πού τὸ φάσγανο τοῦ Ἄλῃ πασᾶ πλανιόταν στὴν Ἡπειρο κι ὁ θερμὸς πατριώτης ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τὴν πατρίδα του καὶ νά ἐγκατασταθεῖ στὴν Ὀδησσό. Ἐκεῖ γίνηκε ὑπάλληλος ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος, μὰ στή θέση τῆς καρδιάς του βρισκόνταν ή λατρεμένη του πατρίδα. Ἡ κατάστασή της κι ή ἐλευθέρωσή της ἦταν τὸ ὑποκείμενο τῆς σκέψης του. Ἀπ' τὴν ἄλλη πάλι πλευρά, ἕνας ἄλλος ὁμόδοξός του, ὁ Γιαννιώτης Ἀθανάσιος Τσακάλωφ, μέλος τοῦ «Ἑλληνόγλωσσου Ξενοδοχείου» τοῦ Παρισιοῦ, εἶχε κάνει τὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας, δρᾶμα ἀγαπημένο. Οἱ δυὸ φιλογενεῖς ἄντρες συναντήθηκαν στὴν Ὀδησσό, βάζοντας στὴν κατευθυντήρια γραμμὴ τὶς ἀνατρεπτικὲς τους σκέψεις. Ἦτανε τότε ή 25ῃ τοῦ Ὀκτώβρη 1814, μέρα πού δημιουργοῦνταν τὸ πρῶτο κύτταρο τῆς «Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν». Λίγο καιρὸ ἀργότερα οἱ δυὸ πρωτοεργοὶ μυσταγίωγαν τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθο (1772-1852) ἀπὸ τὴν Πάτμο καὶ τὸν Παναγιώτη Ἀναγνωστόπουλο (1790-1854) ἀπὸ τὴν Ἀνδρότσινα.

Τὴν ἄλλη χρονιά - 1815 - ὁ Σκουφάς ἐπισκέφτηκε τὴ Μόσχα, νὰ σφυγομετρήσει τὶς διαθέσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς πόλης. Μίλησε σὲ πολλοὺς ἐνθουσιαστικὰ γιὰ τὰ σκέδιά του, μὰ χλευάστηκε καὶ κοροϊδεύτηκε. Δὲν ἦταν εὐκόλο ν' ἀναμετρηθοῦνε μὲ τὴν ἀμφιβολία καὶ νὰ τὴν νικήσουν, τὴν ὥρα πού ἡ σκλαβιά τῶν ραγιαδῶν εἶχε γίνει πιά κατάσταση. Τσακισμένος τότε ψυχικὰ ὁ Σκουφάς, ἐπέστρεψε στὴν Ὁδησσό, ἀλλὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀναγνωστόπουλου βρῆκε τὸ θερμὸ ἐνισχυτὴ του. Σμίξανε πάλι ὄλοι τοὺς καὶ μοιράστηκαν τὴν πίκρα τοὺς. Ὡς τόσο δὲν ἀποθαρρύνθηκαν. Σὲ λίγο καιρὸ ἔδωσαν ἐπίσημο ὄρκο ὅτι θὰ τηρήσουν πιστὰ τὸ λόγο τοὺς. Ἡ διαδικασία τῆς ὀρκίσης πῆρε αὐτόχρομα συγκινητικὴ μορφή. Κλείστηκαν σ' ἓνα σκοτεινὸν ὄντα καὶ στάθηκαν μπροστὰ σ' ἓνα τραπέζι. Πάνω σ' αὐτὸ τοποθέτησαν ἓνα κίτρινο ἀναμμένο κερί κι ἓνα σπαθὶ ἀκουμπισμένο στὰ χεῖλη κάποιου πιάτου. Τὴν ὥρα πού ἔδιναν τὸν ὄρκο, εἶχανε τὸ δεξὶ τοὺς χέρι στὴ φλογισμένη τοὺς καρδιά. Ὁ φριχτὸς ἐκεῖνος ὄρκος τελείωνε ἔτσι:

«... Ὀρκιζόμεθα ὡς τίμιοι ἄνθρωποι νὰ συντρέξωμεν, μὲ τὸν νοῦν, μὲ τὴν καρδίαν καὶ μὲ τὸ σῶμα μας, τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, μὴ πτοούμενοι μήτε πῦρ, μήτε σίδηρον, μηδ' οἰανδήποτε βάσανον... Ὀρκιζόμεθα δὲ πρὸ πάντων ὅτι μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν τυράννων τῆς πατρίδος μας τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος εἶναι τὰ μέσα τῆς διαλλαγῆς καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ καὶ ἤθελεν ἀναιρέσωμεν τὴν ἱερότητα τῶν χρεῶν μας, κινούμενοι ἀπὸ αἰσχροκέρδειαν τινὰ ἢ δειλίαν ἢ ἄλλην ὅποιανδήποτε αἰτίαν, τὸ ὄνομά μας νὰ παραδίδεται εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα καὶ εἰς τὴν κατάραν τῶν ὁμογενῶν μας, τὸ αἷμα μας νὰ χυθῇ ὡς χύνεται αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ οἶνος αὐτός, τὸ δὲ σῶμα μας μὴ ἀξιούμενον ταφῆς, νὰ γίνῃ βορὰ τῶν θηρίων καὶ τῶν ὄρνέων».

Σὰν ψέλιζαν τὰ τελευταῖα τοῦτο λόγια, ἔχυναν σιγά-σιγά πάνω στὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ κόκκινο κρασί. Στὸ τέλος οἱ

τέσσερις ἰδρύτες ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν ὑπογράφοντας τὸν ὄρκο.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη οἱ ἀδελφοὶ ρίχνονται σὲ μιὰ τιτάνια πάλη γιὰ τὴν διεύρυνση τῆς Ἐταιρίας τοὺς. Τρέχουν συνέχεια καὶ διαδίδουν τὶς ἰδέες τοὺς. Ἐνεργοῦν μὲ πρόγραμμα καὶ πορεύονται σὲ σίγουρα μονοπάτια. Κεῖνο τὸν καιρὸ βρέθηκε στὴν Ὁδησσό ὁ Πηλιορείτης ἀρχιμαντρίτης Ἀνθιμος Γαζῆς (1758—1828). Διέθετε ἓνα βαρὺ πνευματικὸ ὄπλισμό κι ἡ λάμψη του ἦτανε μεγάλη. Ὁ Σκουφάς τότε σημάδεψε:

— Πάτερ Ἀνθιμε ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὰ φῶτα σου. Ἡ φλογερὴ σου ψυχὴ θὰ μᾶς ἐγκαρδιώσει. Σαφνιάστηκε ὁ Γαζῆς καὶ μὲ τὴν γεροντικὴ του πείρα, φέρνοντας στὸ νοῦ του τὴν τύχη παλιότερων ἐξεγέρσεων, ἀρνήθηκε:

— Σκουφά, σεῖς εἶσθε νέοι. Θὰ κάνετε καλὰ ν' ἀφήσετε ἐμᾶς τοὺς γέρους στὸ στάδιο τῶν φώτων. Ὁ Σκουφάς ὁμως ἐπέμεινε κι ὕστερα ἀπὸ λιγοστὲς μέρες ὁ Πηλιορείτης σοφὸς γίνεται ἐμπαθῆς ζηλωτῆς τῆς Ἐταιρίας. Τὸν ἄλλο χρόνο κατεβαίνει στὸ Πήλιο, κηρύττοντας ἀκούραστα τὶς ἰδέες τῆς στοὺς Πηλιορεῖτες.

Στὸ ἀναμεταξὺ ὁ Τσακάλωφ πηγαίνει στὴ Σμύρνη γιὰ μυσῆεις, ὁ Ἀναγνωστόπουλος καταφέρει καὶ κάνει Φιλικὸ τὸν Πελοποννήσιο Παναγιώτη Σέκερη. Ὁ ἐνθουσιώδης πατριώτης διαθέτει ὄλη σχεδὸν τὴν περιουσία του γιὰ τὸν ἀγώνα. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά ὁ Σκουφάς κατηγεῖ τὸ Νικόλαο Γαλάτη ἀπ' τὴν Ἰθάκη. Στὸ πρόσωπο τοῦ νέου ἀδελφοῦ ζωγραφίζονταν ὄλη ἡ εὐγένεια, μὰ καθρεφτίζονταν κι ὁ κομπασμὸς μὲ τὴν ἐπιπολαιότητα. Ἡ ἀναζητητικὴ του φύση τὸν ἔφερε στὴ Μολδοβλαχία. Ἐκεῖ μνεῖ τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξανδρο Μαυροκορδάτο, τὸ Φιραλὴ καὶ ἄλλους. Ἐτρεξε μάλιστα κι ὡς τὴν Πετρούπολη νὰ συναντήσῃ τὸν ἴδιον τὸν ὑπουργὸ τῆς Ρωσίας Ἰωάννη Καποδίστρια. Ὁ Γαλάτης τοῦ συστήθηκε σὰν ἀρχηγὸς μυστικοῦ ἐπαναστατικοῦ σωματείου καὶ παρακάλεσε τὸν κόμητα ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἡγεσία. Ἀσημος ὁμως ὁ Ἰθακήσιος ἑταῖρος, δὲν ὑψώθηκε στὴν ἐχτίμηση τοῦ Καποδίστρια καὶ παρακι-

νήθηκε νά ἐγκαταλείπει τήν Πετρούπολη.

— Πηγαίνετε, ἀποκρίνεται ὁ Ἕλληνας διπλωμάτης κι εὐθυγραμμιστεῖτε πρὸς τή μοίρα τοῦ Ἔθνους «ἔως ὅτου ἡ Πρόνοια εὐδοκήσῃ ἄλλως».

Ὡς τότε ὁ Ἰθακήσιος Φιλικὸς ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει στήν πολιτεία, κατηχώντας ὄσους περισσότερους Ἕλληνας μπορούσε. Στὸ τέλος κίνησε τήν ὑποψία τῆς Ρωσίας κι ἐξορίστηκε στή Μολδοβλαχία. Πέρασε κειρὸς κι ὁ Τσάρος Ἀλέξαντρος ἀναθεώρησε τήν πρωτὴν του ἐπιταγή. Λυπήθηκε τὸν πατριώτη, πού στὸ κάτω-κάτω δὲν ζήτηε τίποτα παραπάνω ἀπ' τὴ λευτεριά τῆς Πατρίδας του. Καὶ τοῦ ἔστειλε πέντε χιλιάδες γρόσια. Πολλοὶ θέλουν νά λένε πὼς ἔβαλε τὸν Καποδίστρια νά τοῦ στείλει γράμμα. Ἡ χειρονομία τοῦ Τσάρου τοῦ φούσκωσε τὸν ἐγωισμὸ κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη διαλαλοῦσε παντοῦ πὼς εἶναι εὐνοούμενός του. Μὲ τοῦτο τὸ προσωπεῖο ὁ Γαλάτης ἔκανε θραύση στὶς Παρίστριες χῶρες. Τὸ ἴδιο γινότανε καὶ μ' ἄλλους κατηχητὲς στήν Ἑλλάδα καὶ μιὰ φλόγα πατριωτισμοῦ εἶχε ἀνάψει παντοῦ. Τὰ ἴδια θέλησαν νά κάνουν καὶ στή Σερβία, ἀλλὰ οἱ προσπάθειές τους πῆγανε στὸ βρόντο. Ἡ ματαίωση τῆς συνεργασίας μὲ τὴ Σερβία, σὲ συντήρηση μ' ἄλλες κακοτυχίες τῆς Ἐταιρίας, εἶχανε δυσμενὴ ἀντίχτυπο στὸς Φιλικούς. Ὁ Σκουφὰς θέλει ν' ἀλλάξῃ περιβάλλον καὶ προτείνει τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ τὴν ἐγκατάστασή τους. Ἀντίθετα ὁ Τσακάλωφ φρονοῦσε ὅτι τὸ Πήλιο ἔπρεπε νά γίνῃ τὸ κέντρο τῆς Ἐταιρίας. Ἀνοιχτόμυαλος καὶ διαισθητικὸς ἴμως ὁ Γαζής ἀντέδρασε ἐπιμονα. Καταλάβαινε κι αὐτὸς μαζί μὲ τοὺς πολλοὺς πὼς ἡ ὀργάνωσή τους ἔπρεπε νά βρισκεται μικρὰ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νά διατηρεῖ ὅλην τῆς τὴν αἴγλη. Ἄν ἡ Ἀρχὴ μεταφέρουνταν στήν Ἑλλάδα, θά ἔχανε τὴ γοητεία τῆς κι οἱ ἀρχηγοί, πού φάνταζαν στὸς ραγιαδες ὡς ὄντα τρανά, βιά γκρεμίζονταν ἀπ' τὸ ἐπίπεδο, πού οὐς εἶχε τάξει ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ. Κατίσχυσε στὸ τέλος ἡ γνώμη τοῦ Σκουφὰ.

Ἔτσι στὰ 1818 ἡ ἔδρα μεταφέρθηκε στήν Πόλη. Ἡ μεταφορὰ ἐσήμανε καὶ τὴ ριζικὴ ἀναθεώρηση τῶν πραγμάτων τῆς. Ὁ κάθε Φιλικὸς τώρα ἀπαγορεύονταν νά ἔναι μέλος ἄλλης ὀργάνωσης. Ἀκόμα ἔπρεπε νά γνωρίζῃ τὸ συνθηματικὸ ἀλφάβητο τῆς Ἐταιρίας, γιὰ νά συνεννοεῖται κρυφὰ μὲ τοὺς συναδέλφους του. Ὅποιος ἐπισημαίνονταν νά λάβει τὸ ἀξίωμα τοῦ ἑταιριστῆ, ἐξετάζονταν πρῶτα συστηματικά. Ἄν ὁ ἐξεταστής τὸν ἔκρινε κατάλληλο γι' αὐτό, τοῦ μιλοῦσε ἀόριστα καὶ συγκρατημένα γιὰ λευτεριά καὶ πατρίδα. Τελευταῖα τὸν ὀδηγοῦσε σ' ἀπόμερο χῶρο, τὸν ὑποχρέωνε νά ἀπαντήσῃ σ' ὀρισμένα ἐρωτήματα καὶ τὸν ὠρκοῦσε. Ὁ ἀρχάριος ἀνῆκε ἀπὸ τότε στήν πρώτη τάξη τῆς Ἐταιρίας, τοὺς Βλάμηδες ἢ Ἀδελφοποιτούς. Ὁ βλάμης δὲ γνώριζε τίποτα γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ σωματείου. Ἦξερε μονάχα πὼς ἔπρεπε νά νοιάζεται γιὰ τὴν πατρίδα, νά ὑπακούει στοὺς ἀνωτέρους καὶ νά ἔχει ὄπλο καὶ πενήντα φουσίγγια ἔτοιμα. Ἄν κρίνονταν ἰκανὸς γιὰ προαγωγή, τοῦ δίνονταν ὁ δεύτερος βαθμὸς τῶν Συστημένων. Ὁ συστημένος τώρα ὑποβάλλονταν σὲ νέα βάσανα ἐρωτήσεων. Ὅποτερα ὁ κατηχητὴς τότε συμβούλευε νά κρατᾷ τὸν ὄρκο καὶ τὸ μυστικὸ, νά λατρεύῃ τὴν πατρίδα του καὶ νά μισεῖ θανάσιμο τὸν ἐχθρό. Νά βοηθᾷ τὸν πλαινό του, κοντολογίᾳ νά παίρνει πάντα τὸ δρόμο τὸν καλὸ.

Ἡ καλὴ θητεία του στήν τάξη αὐτὴ εἶχε σὰν ἐπακόλουθο τὸν προβιρασμὸ του στήν τάξη τῶν Ἱερέων. Τώρα οἱ ἀπαιτήσεις γίνονταν περισσότερες. Ὁ ἱερέας ἦταν ὑποχρεωμένος νά δηλώσῃ ὅτι εἶναι πρόθυμος νά καθαρῇ καὶ συγγενῆ του ἀκόμα, ἂν παράβαινε τὸν ὄρκο του. Στὸ τέλος ἔδινε φριχτὸ καὶ συγκλονιστικὸ ὄρκο, πού τὸν παραθέτω ἀποσπασματικά:

«... Ὁρκίζομαι ὅτι θέλω τρέφῃ εἰς τὴν καρδίαν μου ἀδιάλλακτον μῖσος ἐναντίον τῶν τυράννων τῆς πατρίδος μου, τῶν ὀπαδῶν καὶ τῶν ὁμοφρόνων μὲ τούτους. Θέλω ἐνεργεῖ κατὰ πάντα τρόπον πρὸς βλάβην των καὶ αὐτὸν τὸν παντελεῖ ὄλεθρόν των, ὅταν ἡ περίστασις συγχωρήσῃ.

... Ὁρκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε εἰς τὴν διαγωγὴν μου διὰ νὰ εἶμαι ἐνάρετος. Νὰ εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ἄλλας. Νὰ δίδω πάντοτε τὸ καλὸν παράδειγμα... Νὰ σέβωμαι τὴν ἱεράν δικαιοσύνην, τὰ ἔθιμα, τὰ κριτήρια καὶ τοὺς διοικητὰς τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον διτριβῶ.

... Τέλος πάντων ὀρκίζομαι εἰς σέ, ὦ Ἱερά Πατρίς, ὀρκίζομαι εἰς τὰς πολυχρόνιους βασάνους σου, ὀρκίζομαι εἰς τὰ πικρὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα τόσους αἰῶνας ἔχυσαν τὰ ταλαίπωρα τέκνα σου, εἰς τὰ ἰδιά μου δάκρυα χυνόμενα εἰς ταύτην τὴν στιγμήν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐλευθερίαν τῶν ὁμογενῶν μου, ὅτι ἀφιερώνομαι ὅλος εἰς σέ. Εἰς τὸ ἕξις σὺ θέλεις εἶσαι ἡ αἰτία καὶ ὁ σκοπὸς τῶν διαλογισμῶν μου. Τὸ ὄνομά σου ὁ ὁδηγὸς τῶν πράξεών μου καὶ ἡ εὐτυχία σου ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων μου. Ἡ θεία δικαιοσύνη νὰ ἐξαντλήσει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου ὅλους τοὺς κεραινοὺς της, τὸ ὄνομά μου νὰ ἴναι εἰς ἀποστροφὴν καὶ τὸ ὑποκείμενόν μου τὸ ἀντικείμενον τῆς κατάρτας καὶ τοῦ ἀναθέματος τῶν ὁμογενῶν μου, ἂν ἴσως λησμονήσω εἰς μίαν στιγμήν τὰς δυστυχίας των καὶ δὲν ἐκπληρώσω τὸ χρέος μου. **Τέλος ὁ θάνατός μου ἂς εἶναι ἀφενκτος τιμωρία τοῦ ἁμαρτήματός μου, διὰ νὰ μὴ μολύνω τὴν ἀγιότητα τῆς Ἑταιρίας μετὴν συμμετοχὴν μου.**

Ἐπιπλέον ἀπὸ τοὺς τρεῖς κατώτερους βαθμοὺς ἀκολουθοῦσαν οἱ Ποιμένες, οἱ Ἀρχιποιμένες, οἱ Ἀφοσιωμένοι καὶ οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ἀφοσιωμένων. Ἡ κατάληψη τοῦ κάθε βαθμοῦ συνεπάγονταν ποικιλία ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων.

Μὲ τέτοιες προϋποθέσεις ἡ Ἑταιρία ρίζωνε γερὰ καὶ ἀπλώνονταν συνέχεια. Κάτω ἀπ' τὴ σημαία της, ἔδιναν τὸ παρὸν ναυτικοί, ἔμποροι, ἀνθρώποι τοῦ λαοῦ, παπάδες καὶ δεσποτάδες, ἄρχοντες μὲ ὀφίμια μεγάλα. Μὲς εἰς τὴν καρδιά τῆς τούρκικης αὐτοκρατορίας ἕνα ἱερὸ ἔργο ριζοβολοῦσε καὶ ἕνας ὀλάκερος κόσμος φιλικῶν μετὰφερε τὰ ἐπαναστατικὰ σαλπίσματα εἰς τὰ τέσσερα σημεῖα τῆς Ἑλλάδας.

Τὰ πράγματα ὡς ἔδω πηγαινάν καλά. Μὰ ἀπ' τὸ μισὸ τοῦ 1818 διάφορα νέφα-

λά ἦρθαν νὰ ρίξουν τὴ σκιά τους εἰς τὴν Ὀργάνωση. Ὁ ἰδρυτὴς Νικόλαος Σκουφὰς ἔπεσε ἄρρωστος εἰς τὸ κρεβάτι ἀπὸ καρδιά. Ὁ Ξάνθος, διαχειριστὴς τῶν οἰκονομικῶν, κατηγορήθηκε γιὰ σπατάλες. Ὁ ἐπιπόλαιος ἐξάλλου Γαλάτης, περιοδεύοντας εἰς τὴν Μολδοβλαχία, ἤγειρε ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις καὶ μετὰ τὴν παράξενη στάση του ἔδινε λαβὴν γιὰ ὑποψίες. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ πιέσεις τῶν ἐταίρων γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀνώτερης ἡγεσίας γίνονταν ἐπίμονες. Ἰσαμε τότε οἱ συναρχηγοὶ δὲν εἶχανε, σκόπιμα, φανερωθεῖ, ἄφηναν ὅμως νὰ φανεῖ πὺς ἀποτελοῦσαν τὸν ἐνσαρκωτὴ τῆς θέλησης ἐνὸς μεγάλου κράτους (τῆς Ρωσίας) καὶ ἐνὸς τρανοῦ προσώπου (τοῦ Καποδίστρια). Μὰ οὔτε τόνα συνέβαινε οὔτε τᾶλλο. Μὲ τὴν ἰδέα πάντως αὐτὴ οἱ ἐταριστὲς γκαρδιώνονταν πολὺ.

Αὐτὰ βασάνιζαν τὸν ἄρρωστο Σκουφὰ καὶ ἐπιδεινώναν τὴν κατάστασίν του. Ὡς τόσο ἀπ' τὸ κρεβάτι του συνέχιζε νὰ καταρτίζει προγράμματα γιὰ ἐξορμήσεις φιλικῶν. Βιάζονταν ἀκόμα νὰ μεταφέρει τὴν ἔδρα του εἰς τὸ Μοριά, γιὰ νὰ προφτάσει νὰ δώσει τὸ σύνθημα τῆς ἐπανάστασης, προτοῦ πεθάνει. Μὰ ἡ λογικὴ τῶν ἄλλων νίκησε τοὺς ἐπικίντυνους ἐνθουσιασμοὺς τοῦ Σκουφᾶ. Τελικὰ ὁ ψυχωμένος πατριώτης, ὁ ἄνθρωπος ποὺ δημιούργησε μιὰ νέα μοῖρα γιὰ τὸ ἔθνος, παράδωσε τὸ πνεῦμα του εἰς τὸν 31 Ἰουλίου 1818. Ὁ μέγας νεκρὸς θάφτηκε χωρὶς ἐπισημότητες, χωρὶς πομπὲς εἰς τὸ Ἀρναούτκιον, κωμόπολη τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου, ἀλλὰ ἡ εἰκόνα του καὶ ὁ τάφος του δὲν βρεθήκανε ποτέ.

Ὁ χαμὸς τοῦ παλληκαριοῦ σὲ μιὰ καμπὴ τῶν προεπαναστατικῶν μας πραγμάτων ἦτανε χτύπημα γιὰ τὴν Ὀργάνωση. Τὸ μαῦρο μαντάτο χαλάρωσε τὴν δρᾶσιν καὶ νέκρωσε τὴν διάθεσιν γιὰ συνέχισιν τοῦ ἔργου, ἀφοῦ ἔλειψε ἡ καρδιά τῆς ἐταιρίας. Ἀρχισαν τότε οἱ φαγωμάρες καὶ οἱ κοκότητες ἀνάμεσα εἰς τοὺς Φιλικούς, ποὺ ἀπειλοῦσαν νὰ τινάξουν εἰς τὸν ἀέρα τὰ θεμέλια τοῦ ἔργου τους. Εὐτυχῶς ποὺ μεσολάβησαν πολλοὶ ψίχραιμοι καὶ πρόφτασαν τ' ἀνεπανόρθωτο. Τότε ὁ Σέκερης

διάθεσε κολοσσιαία ποσά για τη στήριξη της κατ' ἐπιλογήν μετακίνηση τῶν κατηχητῶν. Ἐνας καινούργιος ἀέρας συνεπαίρνει δόλους κι ἡ μετάδοση τῶν ἐπαναστατικῶν ιδεῶν ἀποτελεῖ πάλι κλήση κι ἐπιταγή. Ὁ Ἀναγνωσταράς, ὁ Χρυσοσπάθης, ὁ Φαρμάκης, ὁ Λουριώτης, ὁ Δημητρόπουλος, ὁ Τσακάλωφ, ὁ Ξάνθος κι ἕνα σωρὸ ἀκόμα τρέχουν παντοῦ. Μυσταγωγοῦν καὶ προσηλυτίζουν. Ἡ φωνὴ τῆς Ἐταιρίας φτάνει ὡς τὴν Ἰταλία καὶ τὰ Ἐφτάνησα. Ὁλόκερο τὸ ἔθνος βρίσκονταν μὲ τὸ χεῖρ στὴ σκανδάλη, λαχταρώντας ἕξαιλα τὴ μεγάλη ὥρα.

Στοὺς καιροὺς τῶν φωτεινῶν αὐτῶν ἐξάρσεων τοῦ λαοῦ ἔρχεται πάλι τὸ «θέμα» Γαλάτης νὰ δημιουργήσῃ ἀδιέξοδο. Ὁ ἐθνουσιώης καὶ ἐκρηχτικὸς Ἕλληνας στὸ Βουκουρέστι ἄρχισε νὰ γίνεται ἀντικείμενο ὑποψιῶν, ἐκβιάζοντας τὴν Ἐταιρία νὰ τοῦ δίνει ἀντιπαροχές. Ἀπειλοῦσε ἀκόμα ὅτι ἂν δὲν ἱκανοποιούνταν οἱ θρασεῖες αἰτήσεις του, ὡς πρόδινε τὸ μυστικό. Ἀναγκάστηκαν ἔτσι νὰ τότε καλέσουν στὴν Πόλη. Μὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἄλλαξε ταχτική. Σὰν εἶδαν κι ἀπόειδαν, ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Τὸ ἀποτρόπαιο ἐγχείρημα ἀνάλαβε νὰ τὸ ἐγτελέσει ὁ Τσακάλωφ μὲ τὸν Δημητρόπουλο. Ὁχι ὁμοῦ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ στὴν Πελοπόννησο, ὅπου τὸν ὠδήγησαν. Ἐκεῖ στὶς ἀρχαιότητες τῆς Ἐρμιόνης ὁ Ἰθακήσιος Φιλικὸς πέφτει δολοφονημένος. Μαζὶ μ' αὐτὸν ὁμοῦ τσακίζεται καὶ τὸ ἠθικὸ τοῦ Τσακάλωφ. Ὁ Συναρχηγός, πληγωμένος ψυχικά, ἀφήνει τὴν Ἑλλάδα κι ἐγκαθίσταται στὴν Ἰταλία. Εἶχε καταστήσει ἕνα ζωντανὸ πτώμα, σκιά τοῦ ἄλλοτε ρωμαλέου Τσακάλωφ. Σὰν ὑψώθηκε ἀργότερα ἡ σημαία τῆς ἐπανάστασης στὴ Μολδοβλαχία καὶ τὸ Μωριά, ὁ Γιαννιώτης ἥρωας ἔδωσε τὸ παρὸν του στὶς περιοχές, μὰ εἶχε χάσει τὸν παλιὸ ἑαυτό του. Μετὰ τὴν ἐλευθέρωση τῆς πατρίδας, διωρίστηκε ὑπάλληλος, ἀλλὰ σύντομα ἔφυγε κι ἐγκαταστάθηκε στὴ Ρωσία, ὅπου καὶ παντρεύτηκε. Ὡς τόσο τίποτα δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ χαρίσει τὴν εὐτυχία. Πέθανε κυριαρχημένος ἀπὸ θλίψη στὰ 1851.

Μολαταῦτα ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία, λὲς καὶ βαρύνονταν ἀπ' τὴν κατάρα τοῦ Γαλάτη, δὲν ἔλεγε νὰ βρεῖ τὴ γαλήνη. Ὁ Πετρόμπεης προβάλλει κι αὐτὸς ὑπέρμετρος ἀξιώσεις κι ἐπιπλέον ἀπαιτεῖ νὰ τοῦ ἀποκαλύψουν πᾶν τὸν ἡγέτη τῆς. Στὰ βόρεια πάλι ὁ Παπαφλέσας, ἀσυγκράτητος ὅπως ἦτανε, πρωτοστατοῦσε γιὰ τὴν κήρυξη ἀγῶνα στὶς Παρίστριες χῶρες ἐρήμην τῆς Ὁργάνωσης. Ἡ κατάσταση γίνηκε κρίσιμη, ὡς τόσο ὁ Ἀναγνωστοπούλος, ἐπιστρατεύοντας τὴ διπλωματικότητά του, μόλις τὴν τελευταία ὥρα, κατάφερε ν' ἀποσοβῆσει τὴν ἀκαιρὴ ἐπανάσταση π' ὀργάνωσε ὁ Παπαφλέσσας.

Ἀπὸ τότε ἡ δραστηριότητα ἔλων παίρνει ἐντονότερη μορφή. Νέοι ἀποστολοὶ, κήρυκες τῶν ἀνατρεπτικῶν, ἰδεῶν, ἐξελκίζονται. Τὸ ἔθνος δυναστεύεται κυριαρχικὰ ἀπὸ ἀναγεννητικὸ παλμό. Ἡ παρτιωτικὴ φλόγα καίει παντοῦ ἀπ' τίς Παραδουνάβιες ἡγεμονίες ὡς τὸ Μωριά, τὰ Ἐφτάνησα καὶ τὰ παράχτια τῆς Μικρασίας. Καημοὶ τετρακόσιων χρόνων ζωντανόβουνε καὶ σαρκώνονται κάτω ἀπ' τὰ λάβαρα τῆς Ἐταιρίας τῶν Φιλικῶν. «Οἱ ἀσπιοὶ ἐκεῖνοι ἰδρῦνται - παρατηρεῖ ὁ ἱστορικὸς Κόκκινος - ὑπῆρξαν ὁδηγοὶ τοῦ ἔθνους κι' ὑψοῦντο εἰς τὸ ἀνάστημα πολιτικῶν, ἱκανῶν νὰ συσσωματώσουν μίαν φυλὴν καὶ νὰ τὴν ὠθήσουν εἰς τοὺς μεγάλους προμαχῶνας τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸν θάνατον».

Τὸ Γενάρη τοῦ 1820 ὁ Ξάνθος τράβηξε γιὰ τὴ Ρωσία νὰ συναντήσῃ τὸν Καποδίστρια. Κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῶν πραγμάτων ἡ Ἀνώτατη Ἀρχὴ ἀποφάσισε ν' ἀναθέσει σ' αὐτὸν τὴν ἡγεσίαν. Ὁ Ξάνθος ὁμοῦ συνάντησε ἐπίμονη ἄρνηση τοῦ Ἑλληνα διπλωμάτη. Ὁχι πὼς ὁ Καποδίστριας δὲν δραματιζόταν τὴ λευτεριά τῆς Ἑλλάδας. Μὰ ζώντας μὲς στὰ ἀντεπαναστατικὰ ρεύματα τῆς Εὐρώπης, ὅπου κυριαρχοῦσε ἡ σκληρὴ μορφή τοῦ Μέττερνιχ καὶ ἀμφιβάλλοντας γιὰ τὴν εὐτυχῆ ἐκβαση τοῦ ἀγῶνα, προτίμησε νὰ μείνει στὰ παρασκήνια. Ἦτανε πολιτικὸ μυαλὸ καὶ πίστευε πὼς μιὰ τέτοια ἐξέγερση ἔπρεπε νὰ ἔχει γιὰ ἔρεισμα μιὰ

κραταιή δύναμη. Τέτοια όμως, πρὸς τὸ παρόν, δὲν ἔβλεπε, πὺ νὰ διάκειται μ' εὐμένεια ἀπέναντι στὴν ἑλληνικὴ ὑπόθεση.

Γι' αὐτὸ κι ἀποποιήθηκε τὴν τιμὴ τῆς ἀρχηγίας. Πικραμένος ὁ Ξάνθος, ἀποτάθηκε ὕστερα στὸν ἄλλο διάσημο Ἕλληνα, τὸ στρατηγὸ τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ κι' ὑπασπιστὴ τοῦ Τσάρου, Ἀλέξαντρο Ὑψηλάντη. Ἦτανε ρωμαλέα ψυχὴ κι ἔφερε γιὰ τίτλο τὶς πληγὲς πὺ πῆρε στοὺς Ναπολεόντειους πολέμους, ὅπου ἔχασε τὸ δεξὶ του χέρι. Ἦ ὄνομά του εἶχε ἓνα εἰδικὸ βάρος στὸ Ἔθνος καὶ ἡ ἀχιδοβολία του ἔφτανε μακριά.

Ἡ συζήτηση ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πατριῶτες διεξήχθηκε σὲ κλίμα ἐγκαρδιότητος. Δονήθηκαν τὰ καρδιόφυλλα τοῦ Ὑψηλάντη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν βαριά ἡρωικὴ παράδοση τῆς οἰκογενείας του, ἔδωσε τὸ μεγάλο λόγο στὸν Ξάνθο. Ἐπὶ τέλους τὸ λαχταριστὸ ὄραμα τῶν Φιλικῶν ἔπαιρνε σάρκα καὶ ὀστά.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐνημέρωσε τὸν Καποδίστρια γιὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἐπαφῆς του μὲ τὸν Ξάνθο. Ὁ διπλωμάτης φάνηκε πὺς συνηγοροῦσε γιὰ ὅλα. Ἐγκαρδιώσε μάλιστα τὸν Ἀρχηγὸ μὲ γενναῖες ὑποσχέσεις. Στις 12)24 τ' Ἀπρίλη ὑπογράφηκε ἀπ' τὸν ἴδιο καὶ τὸν Ξάνθο τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ ὁ Ἀλέξαντρος Ὑψηλάντης χρίστηκε «Γενικὸς Ἐφορος τῆς Ἐταιρίας». Ἀπὸ δῶ κι ὕστερα ἀρχίζει τὸ λαμπρὸ στάδιο τῆς δόξας του. Ζυγιάζει καλὰ τὰ πράγματα, σφυγμομετράει προσεχτικὰ τὴν κατάσταση, ἐπικοινωνεῖ μὲ κλεφταρματολοὺς καὶ ξανοίγεται σὲ μιὰ πρωτοφανῆ δράση. Καταρτίζει ἀπανωτὰ προγράμματα ἐξόρμησης τῶν ἀποστόλων τῆς Ἐταιρίας. Ἐκπονεῖ σχέδια γιὰ τὸν τρόπο τῆς ἀπασχόλησης τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων στὴ Σερβία καὶ Μολδοβλαχία. Καὶ καταλήγει στὴν ἀπόφαση νὰ ἀρχίσει σύγχρονα τὴν ἐπανάσταση στὴ Μολδοβλαχία καὶ Πελοπόννησο ὅσο μποροῦσε πιὸ σύντομα, ἐκμεταλλεζόμενος τὴ ρήξη ἀνάμεσα στὸ Σουλτάνο καὶ τὸν Ἀληπασά.

Σὰν τὰ κανόνισε ὅλα μὲ τὸ ἔμπειρο

μυαλό του, πῆρε ἀπεριόριστη ἄδεια ἀπὸ τὸν Τσάρο κι ἔφυγε ἀπ' τὴν Πετρούπολη. Πρῶτα πέρασε ἀπὸ τὸ Κίεβο νὰ χαιρετήσῃ τὴ γηραιὰ μητέρα του. Οἱ στιγμὲς τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἦτανε ἀνυποψίαστα δραματικὲς. Ἡ χήρα ἀρχόντισσα ἔσφιγγε τὸ βλαστάρι τῆς στὴν ἀγκαλιά τῆς, πὺ γονατισμένο ζήτηγε τὴν εὐχή τῆς. Μὰ ἡ χήρα δὲν μποροῦσε νὰ ψελλίσει κουβέντα. Ὁ κόμπος τῆς συγκίνησης τῆς ἔφραξε τὸ λαρύγγι. Ἀπ' τὸ Κίεβο ὁ πυρωμένος πατριώτης μαζί μὲ τ' ἀδέρφια του Γεώργιο καὶ Νικόλαο κατέβηκαν στὴν Ὁδησσό. Οἱ ἐπανωτὲς συσκέψεις πὺ γίνηκαν στὸ σπίτι τοῦ Κατακουζηνοῦ, ὄξυναν τὰ πράγματα. Οἱ περισσότεροι τάχτηκαν μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἦταν ἀνάγκη ν' ἀρχίσει τὸ συντομώτερο ἡ ἐπανάσταση ἀπ' τὸ Μοριά. Μὰ ὁ Περραιβὸς μὲ τὸ ναύαρχο τοῦ ρωσικοῦ στόλου τοῦ Δούναβη Παπαδόπουλο ἀντιδρούσανε. Ἄναψε τότε ὁ Παπαφλέσσας κι ἔβγαλε ἓνα μάτσο χαρτιά, πὺ φανέρωναν ὅτι ὅλα πὰ ἦτανε ἔτοιμα στὴν Πελοπόννησο. Ὁ Παπαδόπουλος ἀμφισβήτησε τὴ γνησιότητά τους κι ἡ φαγωμάρα μὲ τὶς συνέπειές τῆς θ' ἀκολουθοῦσε. Γιωματὸς ὁμως ἠθικὸ μεγαλεῖο καὶ μὲ τὸ ὑψηλό του κύρος ὁ Ὑψηλάντης μπῆκε στὴ μέση κι ἀποκατάστησε τὴν τάξη. Τοὺς μίλησε ὦρα, πραινώντας τὰ πάθη καὶ ὠρισε σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δράσης των. Ὁ Παπαφλέσσας θὰ πῆγαινε στὸ Μοριά. Ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς στὴν Ἰδρα καὶ τὶς Σπέτσες, ὁ Περραιβὸς στὴ Μάνη καὶ τὴν Ἡπειρο, ὁ Ὀλύμπιος στὴ Μολδοβλαχία, ἐνῶ ὁ ἡγεμόνας τῆς Σερβίας Ὀβρένοβιτς θὰ ξεσήκωνε τὸ λαό του. Ὁ ἡγέτης θὰ ἔμενε σὶς παραδουνάβιες περιοχὲς γιὰ τὴν ἐπιτυχεστὴ ὀργάνωση τοῦ ἀγώνα.

Τὸ Γενάρη τοῦ Εἰκοσιένα ἦρθε σὲ μυστικὴ συνεννόηση μὲ τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας Μιχαὴλ Σοῦτσο καὶ σὶς 22 τοῦ Φλεβάρη πέρασε μὲ τ' ἀσκέρια του τὸν Προῦθο ποταμὸ καὶ μπῆκε στὸ Ἰάσιο. Στὸ σπίτι τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου γίνηκε ἡ τελευταία προεπαναστατικὴ συγκέντρωση καὶ τὴν ἐπαύριον ὑψώθηκε ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Παράλληλα ὁ Ὑψηλάν-

της ἐνημέρωσε τὰ ξένα κράτη μὲ προ-
κηρύξεις, πού διατρένανον τὴν ἀπόφα-
ση τῶν ραγιαδῶν νὰ ξεσπαθώσουν μὲ τὸ
σύνθημα Ἑλλάδα ἢ θάνατος. Ὡς τόσο
παρὰ τοὺς ἠθικοὺς ἄξονες πού εἶχε ὁ ἀ-
γώνας, δὲν ἀντικρίστηκε μὲ καλὸ μάτι
ἀπ' τοὺς ξένους. Ἐξάλλου ὅλες οἱ ἐλπί-
δες πού στήριξε ὁ Ὑψηλάντης γιὰ βοή-
θεια καὶ εὐδοκίμηση τῆς ἐξέγερσης ἀπο-
δείχτηκαν φροῦδες. Ἡ Ρωσία ὄχι μονά-
χα δὲν τὸν ἐνίσχυσε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπο-
κήρυξε. Τὴ χαριστική βολὴ ἔδωσε δυστυ-
χῶς ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγό-
ριος ὁ Β', ἀφορίζοντας τὸν ἀγωνιστὴ.
Τὸ τελευταῖο, σὲ συνάρτησιν μὲ τὰ ἄλλα
ἄτυχῆ γεγονότα πού ἀκολούθησαν, τσά-
κισε ἀληθινὰ τὸ μεγάλο μαχητὴ. Μολα-
ταῦτα δὲν παράδωσε τὰ ὄπλα. Πολέμησε
γιὰ μῆνες στὶς χῶρες ἐκεῖνες ἀλλὰ ὄλα
πιά ἦταν χαμένα. Σὰν κατάλαβε πὸς ἔ-

γασε τὸ παιχνίδι, παρῆτησε τὴ Μολδο-
βλαχία καὶ πέρασε στὴν Αὐστρία. Ἐκεῖ
ἡ μοίρα τοῦ ἐπιφύλαξε δραματικότερες
περιπέτειες. Οἱ Αὐστριακοί, φίλοι τότε
τῶν Τούρκων, τὸν κλείσανε στὴ φυλακή.
Στὰ 1827 μὲ τὴν παρέμβαση τῆς Ρω-
σίας τὸν ἀποφυλάκισαν, μὰ ὁ νευρώδης
πατριώτης εἶχε καταντήσει ἕνα ράκος σω-
στό. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ ἐγκα-
τάλειψε τὴ ζωὴ.

Ὁ θάνατός του δὲν ἔσβησε καὶ τὴ δό-
ξα του. Οὔτε καὶ ὁ ἀγώνας του πῆγε στὰ
χαμένα. Ἡ φλόγα π' ἀνάφτηκε κεῖ πάνω
ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη, γίνηκε πυρκαϊὰ δλά-
κερη, πού φώτισε τὸ θαλὸ οὐρανὸ τῆς
Ἑλλάδας. Αὐτὴ πού ἔριξε τοὺς ραγια-
δες σὲ μιὰν ἀδευτέρωτη πάλη ζωῆς ἢ θά-
νάτου, γιὰ νὰ γράψουνε μὲ τὸ αἷμα τους
καὶ τὴ λεβεντία τους κορυφαῖες ὥρες τῆς
Ἱστορίας μας.

Ἡ Ψυχολογία εἰς τὴν σχολικὴν τάξιν

Προσπάθειαι ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παραυλοουθήσεως τοῦ μαθητοῦ

Κ. ΠΑΣΣΑΚΟΥ Β. Ed. Ἐδιμβούργου

Διδασκάλου, Πτυχιούχου Παιδαγωγικῆς καὶ Ψυχολογίας

Ἡ ἀνεύρεσις, εἰσαγωγή καὶ ἀνάπτυξις ἐννοιῶν, ἀποτελεῖ τὴν λυθίαν λίθον τῆς ἐπιστήμης. Μέσῳ νέων ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι θεθαίως διὰ τὸ εἶναι ἐπιστημονικῶς ἔγκυροι πρέπει νὰ πληροῦν ὀρισμένους θεμελιώδεις ὄρους καὶ μάλιστα νὰ ἀποτελοῦν τὴν θεωρητικὴν ἔκφρασιν ἐνὸς πραγματικῶς συμβαίνοντος γεγονότος εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἐπιστητοῦ, ἢ ἔρευνα ἀποκτᾶ συνεχῶς εὐρύτερον ἔδαφος περαιτέρω ἐπεκτάσεως καὶ τοῦτο πάλιν ἔχει ὡς ἀποτελέσματα τὴν καλλιέργειαν καὶ προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης. Κατὰ ταῦτα, μία ἐκ τῶν σημαντικῶν ἐκείνων ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν ἀποφασιστικὴν ὄθησιν εἰς τὴν σχετικῶς νεαρὰν ἐπιστήμην τῆς ψυχολογίας, ὑπῆρξεν ἡ ἐννοία τῆς ἀτομικότητος, εἰσαχθεῖσα μὲν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἰδιαίτερος ὅμως ἀναπτυχθεῖσα κατὰ τὸν παρόντα διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἰδίου κλάδου τῆς ὄλης ἐπιστήμης ὑπὸ τὸ ὄνομα ψυχολογία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν ἢ διαφορικὴ ψυχολογία (D i f f e r e n t i a l) . Πράγματι διὰ τῆς νέας αὐτῆς ἐννοίας ἠνοιχθησαν νέοι ὀρίζοντες εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς σπουδῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐνῶ ἡ παλαιότερα ψυχολογία ἠσχολεῖτο μὲ τὴν ἐξέτασιν καὶ μελέτην γενικῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν, ὡς ἡ μνήμη, ἡ φαντασία, ἡ βούλησις καὶ τὰ παρόμοια, ἡ πλέον σύγχρονος τάσις αὐτῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ἐπισταμένην καὶ ὑπὸ ὄλας τὰς δυνατὰς ἀπόψεις σπουδῆν ἐκάστου ἐπὶ μέρος ἀτόμου, τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἰκανοτήτων, χαρακτηριστικῶν, ἰδιορρυθμιῶν, δεξιότητων, ἰδιαίτερων μορφῶν συμπεριφορᾶς καὶ ἀντιδράσεων, ἐσωτερικῶν προβλημάτων, σπουδῆ ἢ ὁποῖα θεθαίως συντελεῖται δι' ἀντικειμενικῶν ἐ-

πιστημονικῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ἐκάστοτε ἐφευρίσκει καὶ θέτει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὁ ἐπιστήμων ἐρευνητῆς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ψυχολογίας ἀκριβεστέρα καὶ πληρεστέρα δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑποτιθέμενος κίνδυνος ἀποτυχίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀναγωγὴν εἰς γενικεύσεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν δικαίωσιν ἐκάστης ἐπιστήμης, κατ' οὐδένα λόγον ὑφίσταται. Ἀντιθέτως μάλιστα διὰ τῆς μελέτης πολλῶν ἐπὶ μέρος περιπτώσεων, διὰ τῆς διαπιστώσεως λόγου χάριν τοῦ τρόπου, εἶδους, ἐντάσεως κ.λ.π. ἀντιδράσεως ἑνὸς ἀριθμοῦ ἀτόμων ἐναντι τοῦ α ἐρεθισμοῦ—ὁ ὅρος ἐρεθισμὸς νοεῖται ἐνταῦθα καὶ ὑπὸ εἰδικὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ μίαν ὅλως γενικὴν σημασίαν—δυνάμεθα κατὰ θαυμάσιον τρόπον καὶ διὰ τῆς χρήσεως ἐπιστημονικῶν μεθόδων νὰ ἀναχθῶμεν εἰς γενικοὺς νόμους μὲ ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον καθολικὸν τὸ κῦρος αὐτῶν. (1) Ἐκτὸς ὅμως τῆς καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς ἀξίας εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἡ ἐννοία τῆς ἀτομικότητος ἀπέβη ἐπίσης ἐξαιρετικῶς χρήσιμος εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην καὶ μάλιστα τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν. Κατόπιν ἀπὸ μακρὰς σχετικὰς συζητήσεως ἐγένετο πλέον εὐρέως παραδεκτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια ἀποβλέπει μᾶλλον εἰς τὸ νὰ προσαρμόσῃ ἑαυτὴν πρὸς τὴν ψυχολογικὴν πραγματικότητα τοῦ τροφίμου, ἐκάστου τρο-

1. Ἴδε καὶ: Σύγχρονος ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καὶ μέθοδοι εἰς Ψυχολογίαν καὶ Παιδαγωγικὴν — Κ. Πασσάκου — Περιοδικὸν Παιδαγωγικὴ καὶ Ψυχολογικὴ Ἐπιθεώρησις, τεύχη 1 καὶ 3 τοῦ ἔτους 1963.

φίμου και όχι τὸ ἀντίθετον. Διὰ τὴν ἐπιτυχθῆ δὲ μὴ τούτο ἀπαιτεῖται ἢ κατὰ τὸ δυνατόν πληρεστέρα ψυχολογικὴ σπουδὴ καὶ γνῶσις ἐκάστου μαθητοῦ. Τούτο ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς θεμελιώδεις προϋποθέσεις ἐπιτυχίας τῆς λειτουργίας τῆς ἀγωγῆς ἐντὸς τῆς σχολικῆς τάξεως. Ἡ γνῶσις αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀντικειμενικῆς παρατηρήσεως καὶ παρακολουθήσεως τῶν ἐκδηλώσεων τῆς διαγωγῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ μέσῳ ψυχομετρικῶν καὶ ψυχοδιαγνωστικῶν μεθόδων, τὰς ὁποίας θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ παιδαγωγοῦ αἱ ἐπιστήμαι τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς σήμερον. Εἰς τὴν ὅλην θεθαίως μελέτην τὸ παιδί ἀντικρύζεται ὡς ἕν ὄν ἐν συνεχῇ ἐξελίξει, καλύτερον θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὡς ἐν ἀγωνιζόμενον ἄτομον πρὸς ὑπερνίκησιν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐμποδίων, τὰ ὁποῖα συναντᾷ συνεχῶς εἰς τὴν πορείαν τῆς ἀναπτύξεώς του. Ὁ σκοπὸς ὅλης αὐτῆς τῆς ἐργασίας εἶναι ἢ παροχὴ ἀποτελεσματικῆς βοήθειας ἐκ μέρους τοῦ παιδαγωγοῦ, ὥστε τὰ ἐμπόδια νὰ ὑπερνικῶνται καὶ ἡ ὁμαλὴ ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητος νὰ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὸν κατὰ δυνατόν ἀνώτατον βαθμὸν ὅλων τῶν ὑπαρχόντων δυνατοτήτων καὶ ἰκανοτήτων εἰς τὸν μαθητὴν. (2) Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν συγκλίνουν ὅλαι αἱ ἐπὶ μέρους προσπάθειαι τοῦ παιδαγωγοῦ τῆς τάξεως ὡς ἡ διδακτικὴ, ἡ μορφωτικὴ, ἡ καθοδηγητικὴ, ἡ διαπλαστικὴ τοῦ χαρακτήρος. Τοιοῦτρόπως ἡ ἐργασία τοῦ παιδαγωγοῦ γίνεται περισσότερο ἐπιστημονικὴ, περισσότερο γνησίαι καὶ φωτισμένη, διὰ τῆς χρήσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν δεδομένων καὶ πορισμάτων. Ἐν μέσον, τὸ ὁποῖον πλέον ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς χρήσιμον εἰς τὸ ἐν λόγω παιδαγωγικὸν ἔργον εἶναι τὸ γνωστὸν δελτίον ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῆς ἀτομικότητος καὶ παρέχει τὴν κατὰ τὸ δυνατόν πληρεστέραν αὐτοῦ εἰκόνα. (3). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ κατανόη-

ση ἰδιαιτέρως ἐκάστου μαθητοῦ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἐπὶ τῆ θάσει ταύτης ἀνάλογος βοήθεια παρέχεται ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπὶ τῆ θάσει τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων διεξαγωγῆς τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας, εἶχε καταστή φανερά εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὰς πρώτας ἀκόμη ἐπαφάς μας μετὰ τὴν σχολικὴν τάξιν, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνελάθομεν τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς καὶ κατεβάλετο προσπάθεια ὥστε ἐπ' αὐτῆς τῆς πορείας νὰ συντελῆται ἡ παιδαγωγικὴ πράξις, κατὰ τὰ πρῶτα μὲν ἔτη τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ὑπηρεσίας μας διὰ πρακτικώτερον ἐμπειρικῶν μέσων, ἀργότερον δὲ καὶ μέχρι τοῦδε διὰ μέσων περισσότερο συστηματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν. Τὰ ἐκάστοτε ἀποτελέσματα ἦσαν οἱ μάρτυρες περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀναφερομένης μεθόδου ἐργασίας.

Ἡ παρούσα ἔκθεσις εἶναι ἐν δεῖγμα τοιαύτης ἐργασίας καὶ ἀποτελεῖ συνοπτικὴν περιγραφὴν μιᾶς προσπάθειας ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθητῶν μιᾶς τάξεως, ἡ ὁποία καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ πλήρης εἰς τὰ πλαίσια ἑνὸς μόνου σχολικοῦ ἔτους - τοῦ παρελθόντος 1963 - 64 - καὶ ἐξ αἰτίας διαφόρων ἄλλων λόγων. (4)

1. Γενικὴ εἰκὼν τῆς τάξεως. Πρόκειται διὰ τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο τμημάτων τῆς Β' τάξεως Δημοτικοῦ Σχολείου. Τὸ ἐν λόγω σχολεῖον ἔχει μὲν ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ εὐρίσκειται εἰς μίαν ἐκ τῶν ἀκραιῶν ἐργατικῶν συνοικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖστον προέρχονται ἀπὸ οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη

Χάρη, Δ/τοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 1960. 3. Τὸ ἱστορικὸν τοῦ μαθητοῦ μου—Α Ἀσιώτη, Ψυχιάτρου. Ἀθῆναι 1957, Ἀναφερόμεν τέλος καὶ τὸ ἀνέκδοτον «Ψυχογραφικὸν Δελτίον Μαθητοῦ ὑπὸ Ἐ. Ἐμμανουηλίδου καὶ Κ. Πασάκου, διδασκάλων, τὸ ὁποῖον καὶ μετὰ σχετικὴν ἐπιτυχίαν ἐφηρμόσθη προσφάτως εἰς ἄνω τῶν 400 μαθητῶν, 10 περίπου διαφορετικῶν τάξεων εἰς τὸ πρῶτον Δημοτικὸν Σχολεῖον Δράμας,

2. Ἴδε καὶ: Α. Παπικωνσταντίνου: Ἡ κατανόησις καὶ βοήθεια τοῦ μαθητοῦ. Ἀθῆναι 1963.

3. Τὰ ἐκ τῶν πλέον ἀξιολόγων, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν πατρίδα μας δελτία ἀτομικότητος μαθητοῦ—καθ' ὅσον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν—εἶναι τὰ ἐξῆς: 1. Δελτίον ἀτομικότητος—Προτύπου Κέντρου Ἐπαγγελματικοῦ Προσαντολισμοῦ Ἀθῆναι 1958 2. Δελτίον ἀτομικότητος Κ.

4. Ὡς κυριώτεροι δύναται νὰ ἀναφερθοῦν ἐνταῦθα οἱ ἐξῆς: 1) Ὁ σχετικῶς μέγας ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως. 3) Ἐλλείψεις σταθερᾶς διαθέσεως εἰς ὅλους τοὺς γονεῖς πρὸς συνεχῆ καὶ στενὴν συνεργασίαν μετὰ τοῦ διδασκάλου. 3) Ἡ μακρὰ καὶ ἐπίπονος ἀπασχόλησις τοῦ διδασκάλου μετὰ τὸ καθαρῶς διδακτικὸν ἔργον, λόγω τῆς μεγάλης ἐξ ἀρχῆς σχετικῆς ὑστερήσεως τῶν μαθητῶν.

μετώκησαν ένταύθα, προερχόμενοι έκ χωρίων διαφόρων έπαρχιών τής χώρας. Τό διδακτήριον του σχολείου δύναται νά θεωρηθή ίκανοποιητικόν. Προαύλιος χώρος διά τά διαλείμματα τών μαθητών άνεπαρκής. Αί τάξεις ώς επί τό πλείστον πληθωρικάί. Διδακτικόν προσωπικόν — λαμβανομένου ύπ' όψιν του άριθμου τών μαθητών — έλλειπές. Ή τάξις περιλαμβάνει 25 άρρενας και 27 θήλεις, ήτοι έν συνόλω 52 μαθητάς. Έκ τούτων τό πλείστον — πλην τεσσάρων — έφοίτησαν εις τό αυτό σχολείον και κατά τό προηγούμενον σχολικόν έτος εις τήν Α' τάξιν. Όσον άφορά εις τήν ηλικίαν τών μαθητών, οί 39 έξ αύτών έχουν τήν κανονικήν ηλικίαν τής τάξεως, έπτά έως όκτώ έτών, έκ δέ τών ύπολοίπων οί 10 είναι έννέα έτών, 1 δέκα έτών και 2 ένδεκα έτών. Προφανές τυγχάνει ότι οί έχοντες ηλικίαν μεγαλυτέραν τής κανονικής είναι διετείς ή και άκόμη δέν ένεγράφησαν έγκαίρως εις τό σχολείον παρά τών γονέων των. Τό γενικόν μορφωτικόν επίπεδον τών μαθητών, ώς συνόλου, παρουσιάζεται άρχικώς σημαντικώς χαμηλόν, πάντως μη άνταποκρινόμενον εις εκείνο τό όποϊον θά πρέπει νά εύρίσκωνται αυτοί, αναλογούν πρός τήν σχολικήν των βαθμίδα. Ή παρουσία του νέου διδασκάλου εις τήν τάξιν — κατά τό παρελθόν έτος ειχον διδασκάλισσαν — κατόπιν ώρισμένων δισταγμών και άρχικών άντιδράσεων ή άμφιταλαντεύσεων γίνεται μετ' όλίγον χρόνον θετικώς και πλήρως άποδεκτή.

2. Πηγαί πληροφοριών. Ός τούτοις έχρησιμοποιήθησαν:

α') Ή συστηματική ψυχολογική παρακολούθησις τής όλης διαγωγής τών μαθητών διά τής τηρήσεως ήμερολογίου παρατηρήσεων, ή μελέτη έκφραστικών έργασιών αύτών (5) και ή μετ' αύτών άτομική συνέντευξις.

β') Τά τέστ πνευματικής ώριμότητος Α' βαθμίδος του Προτύπου κέντρου έπαγγελματικού προσανατολισμού

γ') Ή συνέντευξις με άμφοτέρους τούς γονείς επί τή θάσει ειδικού έρωτη-

ματολογίου και επί ειδικών επίσης περιπτώσεων και άναγκών.

δ') Ό διευθυντής του σχολείου και ή διδασκάλισσα τής τάξεως κατά τό προηγούμενον έτος.

ε') Ή ύπηρεσία Ιατρικής διαγνώσεως του Κέντρου Μαθητικής Άντιλήψεως Άθηνών.

στ') Τό Ιατροπαιδαγωγικόν κέντρον του Βασιλικού Έθνικου Ίδρύματος διά μίαν περίπτωσιν.

3. Ιστορικόν του μαθητού. Ήρευνήθη τό παρελθόν έκάστου μαθητού από τής γεννήσεώς του, εις τήν βρεφικήν, νηπιακήν προσχολικήν και τήν μέχρι τουδε σχολικήν ηλικίαν και συνετάχθη βιογραφικόν σημείωμα δι' ένα έκαστον. Κύρια στοιχεία τά όποια περιλαμβάνει τούτο είναι τά εξής: Έάν ή κύησις ύπήρξεν όμαλή και ό τοκετός φυσιολογικός. Έάν τό τέκνον ήτο άρχικώς και άργότερον έπιθυμητόν παρά τών γονέων. Έάν παρουσίασεν κατά τήν βρεφικήν και νηπιακήν ηλικίαν σοβαρόν πρόβλημα άναπτύξεως. Έάν έπέρασεν σοβαράν ασθένειαν κατά τό παρελθόν. Έάν εξαιρετικώς σοβαρόν γεγονός, ώς θάνατος μέλους τής οικογενείας κλπ., έλαβεν χώραν εις τήν οικογένειαν από τής γεννήσεώς του και έντεύθεν. Έάν ή οικογένεια ύπέστη μετακινήσεις εις διαφόρους τόπους. Έάν έφοίτησεν εις νηπιαγωγείον. Ποίας μορφής ύπήρξαν και είναι σήμεραν αί σχέσεις του μετ' άλλων άδελφών του. Σαφείς πληροφορίες ή ένδείξεις περι τών έν γένει άμοιβαίων σχέσεων τών μελών τής οικογενείας του.

4. Σωματική ύγεία μαθητών. Έλαβον χώραν σωματομετρήσεις άπάντων τών μαθητών και γενική Ιατρική εξέτασις — παθολογική, άκτινολογική, ώτορινολαρυγγολογική, όφθαλμολογική —. 26 μαθηταί και μαθήτριά, ήτοι τό ήμισυ του συνόλου, εύρέθη με σωματικήν ανάπτυξιν «μετρίαν» ή «πενιχράν» και πάντως ύπολειπομένην του κανονικού. Άσθένειαι γενικώς δέν παρατηρήθησαν πλην μιās περιπτώσεως καρδιοπαθείας και μερικά περιπτώσεις υπερτροφίας άμυγδαλών. Σχετικώς με τās αίσθήσεις, εύρέθη μία περίπτωσις άνωμαλίας δράσεως και τέσσαρες περιπτώσεις άνωμαλίας εις τήν άκοήν (βαρηκοία κυρίως λόγω ρινικών έκθλαστήσεων). Υπό τό φώς τών άνωτέρω Ιατρικών εξετάσεων έκλήθησαν οί γονείς πρός τούς όποιους και έγινοντο αί άνάλογοι συστάσεις χάριν τής ύγείας τών τέκνων των.

5. Οικογενειακόν περιβάλλ-

5. Διά τήν στάσιν, λόγου χάριν, του μαθητού έναντι τών άλλων μελών τής οικογενείας του και τήν θέσιν του έντός αύτης έχρησιμοποιήθη τό ίχνογράφημα του παιδιού ιδιαίτέρως άποκαλυπτικόν έν προκειμένω και επίσης και ειδική γραπτή έκθεσις ύπό τόν τίτλον «ή οικογένειά μου», δοθεισών ύπό του διδασκάλου ώρισμένων καταλλήλων επί τούτου νύξεων.

λον μαθητοῦ καὶ αἱ σχέσεις του εἰς αὐτόν. Ἐκ τῆς διαφόρων μέσων, ὡς ἀναγράφονται ἀνωτέρω, σχετικῆς μελέτης προέκυψαν ὅτι: α') Κοινωνικοοικονομικὴ κατάστασις οἰκογενείας. Τὸ σύνολον τῶν μαθητῶν ἀνήκει εἰς

οἰκογενείας λαϊκῆς, με γονεῖς ἀ-
εργάτας, ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνειδικεύτους
καὶ ἀνεπαρκῆς γενικῶς εἰσόδημα. β')
Μορφωτικὸν ἐπίπεδον γονέων. Ἡ μορφο-
τικὴ ἀτμόσφαιρα, εἰς συντριπτικῶς μέγα
ποσοστὸν, ἔλλειπει ἀπὸ τὰς οἰκογενείας

Γονεῖς	Ἀπόφοιτοι Δημοτικῶ	Διακόψαντες εἰς τάξιν δημοτ.	Ἀναλφάβητοι	Σύνολον
Πατέρες	22	13	13	48
Μητέρες	11	16	25	52
Σύνολον	33	29	38	100

τῶν μαθητῶν. Τοῦτο συμβαίνει διότι, ὡς πρὸς τὴν «γενικὴν ἐκπαίδευσιν» — πληρῆς ἑνὸς πατρὸς ἀποφοίτου γυμνασίου καὶ τριῶν ἄλλων οἱ ὁποῖοι ἐφοίτησαν εἰς μερικὰς τάξεις τοῦ γυμνασίου, — οἱ ὑπόλοιποι παρουσιάζουν τὴν κατωτέρω ἐπὶ τῆ θάσει τοῦ παρατιθεμένου πίνακος εἰκόνα:

Κατὰ ταῦτα τὸ 50% τῶν μητέρων εἶναι ἀναλφάβητοι. Περίπου 70% τοῦ συνόλου τῶν γονέων (πατέρων καὶ μητέρων) παρουσιάζονται ἀναλφάβητοι ἢ διακόψαντες εἰς κάποιαν τάξιν τοῦ Δημοτικῶ σχολείου.

γ') Συναισθηματικὴ ἀτμόσφαιρα οἰκογενείας. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἐν ἐλάχιστον ποσοστὸν μαθητῶν ζῆ ἐντὸς ἑνὸς ἀρμονικοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος. Εἶναι ἐπίσης βέβαιον ὅτι σημαντικὸς ἀριθμὸς μαθητῶν εὐρίσκεται εἰς οἰκογενειακὸν περιβάλλον με δυσαρμονίαν σχέσεων μεταξὺ τῶν μελῶν εἰς μικρότερον ἢ μεγαλύτερον βαθμὸν καὶ γενικῶς ἀτμόσφαιραν ψυχολογικῶς νοσηράν. Διὰ μίαν σχετικῶς μικρὰν ὁμάδα μαθητῶν δὲν κατέστη δυνατόν νὰ μορφωθῇ ἀκριβῆς γνώμη περὶ τοῦ εἶδους τῶν σχέσεων τῶν μελῶν ἐντὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέγεθος τῆς οἰκογενείας, οἱ 28 μαθηταὶ ἀνήκουν εἰς οἰκογενείας με τρία ἕως ἑπτὰ τέκνα ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι εἰς τοιαύτας με τέκνα ὀλιγώτερα τῶν τριῶν.

6. Κοινωνικὰ δεδομένα. Κατεβλήθη προσπάθεια ὥστε ἡ τάξις νὰ παρουσιάσῃ μορφήν οἰκογενείας, τῶν μαθητῶν ὡς μελῶν αὐτῆς συγκεντρωμένων περὶ τοῦ προσώπου τοῦ διδασκάλου.

Οὕτω ἐνωρὶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους δὲν ὑπῆρχον πλέον περιπτώσεις δυσπροσαρμογῆς. Γενικῶς ἔλλειπον αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς τάξεως. Ἐνίοτε ἡ ἀρμονία αὐτῆς διαταράσσεται ὑπὸ ἐλαχίστων, κυρίως ἀρρένων, χαρακτηριζομένων ὑπὸ ἐπιθετικῶν διαθέσεων ἐναντι τῶν συμμαθητῶν. Παρουσιάσθησαν ἐπίσης μερικαὶ περιπτώσεις οὐχὶ πλήρως παραδεκτῶν μαθητῶν ὑπὸ τῆς τάξεως λόγω εἴτε μεγάλης ὑστερήσεως αὐτῶν εἰς σχολικὴν ἐργασίαν, εἴτε λόγω ἀπαραδέκτων μορφῶν διαγωγῆς. Ἡ ὅλη σχετικὴ μελέτη ἐγένετο ἐπὶ τῆ θάσει παρατηρήσεων δὲν κατέστη δὲ δυνατόν, διὰ διαφόρους λόγους, νὰ λάβῃ χώραν σχετικὴ κοινωνιομετρικὴ ἔρευνα καὶ σύνταξις κοινωνιογράμματος τῆς τάξεως, ὅπως εἶχεν ἀρχικῶς προγραμματισθῆ.

7. Ψυχολογικὴ ἔρευνα. Διὰ τῆς χρήσεως ψυχομετρικῶν μεθόδων ἐγένετο ἡ ἐξακριβωσις τοῦ ἐπιπέδου πνευματικῆς ὀριμότητος ἐκάστου μαθητοῦ καὶ ἡ τοιαύτη τῆς ἰσχύος τῶν ἐπὶ μέρους πνευματικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν ὡς μνήμης, ἀντιλήψεως σχέσεων χώρου, ἱκανότητος σκέψεως, ἀριθμητικῆς ἱκανότητος καὶ γλωσσικῆς ἱκανότητος. Τὰ ἀποτελέσματα συνοπτικῶς παρουσιάζουν ὅτι εἰς τὰ πλαίσια τῆς μέσης κανονικῆς εὐφυΐας εὐρίσκεται τὸ 33% τῶν μαθητῶν, ἄνω τοῦ κανονικοῦ οὐδεὶς, κάτω τοῦ κανονικοῦ τὸ 67% τούτων. (6) Ἡ τάξις παρουσιάζει μέσον ὄρον δείκτου νοημοσύνης 84,40. (Ὡς γνωστόν, ἡ περιοχὴ τῆς

6, Αἱ ἀναλογίαι εἰς μίαν κανονικῆς συνθέσεως τάξιν κ' μαίνονται ἀντιστοίχως εἰς 500)ο, 350)ο, 250)ο.

κανονικής ή μέσης νοημοσύνης καθορίζεται μεταξύ 90 και 110). 'Η σχετική σύγκρισις μεταξύ τῶν δύο φύλων παρουσιάζει τοὺς ἄρρενας εἰς κάπως πλεονεκτικωτέραν κατάστασιν. Μέσος ὄρος νοημοσύνης ἄρρένων εἶναι 85,40 ἐνῶ ἐκεῖνος τῶν θηλέων 83,40. Μέση χρονολογική ἡλικία τῆς τάξεως εἶναι 94 μηνῶν ἐνῶ ἡ μέση πνευματικὴ ἡλικία περιορίζεται εἰς τοὺς 84 μῆνας. 'Η μέση ἐπομένως πνευματικὴ ἡλικία τῆς τάξεως ὑστερεῖ πλέον τοῦ ἐνὸς ἔτους, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν χρονολογικὴν τῆς ἡλικίαν. 'Εγένετο — ἐμπειρικῶς — ἡ ἐπισήμανσις τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν προσωπικότητος εἰς ἕκαστον μαθητὴν, ὡς ἡ τάσις **μονηρείας** ἢ ἐντόνου κοινωνικότητος, **συναισθηματικῆς** εὐαισθησίας ἢ ἐλλείψεως ἐκδήλων συναισθηματικῶν ἀντιδράσεων, **μειονεκτικῆς** καταστάσεως ἢ ἐπαρκοῦς αὐτοπεποιθήσεως, ἐργατικότητος καὶ ἐπιμελείας ἢ φυγοπονίας καὶ ἐλλείψεως τάξεως.

'Εξ ἄλλου ἐπιχειρήθη ἡ διάγνωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ψυχικοῦ κόσμου ἑκάστου μαθητοῦ, μάλιστα δὲ ἰδιαίτερος ὄσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἀπεκρυσταλλωμένων φόβων (7) ἐν εἴδει ψυχολογικῶν συμπλεγμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐπισήμανσις τῶν συναισθηματικῶν ἀντιδράσεων καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων τοῦ ἐντὸς τῆς σχολικῆς ομάδος (σχέσεις πρὸς συμμαθητὰς καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον).

8. **Σχολικὴ ἐπίδοσις μαθητῶν.** Κατεβλήθη συστηματικὴ προσπάθεια παρακολούθησεως τῆς πορείας μαθήσεως (8) καὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως εἰς ἕκαστον μαθητὴν καὶ διὰ προσωπικῆς παρατηρήσεως καὶ διὰ τῆς χρήσεως διαφόρων ἀπλῶν τέστ ἐπιδόσεως κατὰ περιόδους. Εἰδικώτερον ἡ ἐκτίμησις καὶ ἀξιολόγησις τῆς ἐξελίξεως εἰς τὴν μάθησιν εἰς ἕνα ἕκαστον τούτων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἀνεφέρετο εἰς: α') ἀναγνωστικὴν δεξιότητα, β') ὀρθογραφικὴν ἱκανότητα, γ') ἱκανότητα γραπτῆς γλωσ-

7. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ τάξιν, ὡς σύνολον, ἐφάνη ὅτι τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν μαθητῶν κατατρύχεται ἀπὸ φόβους ἀγρίων ζώων, κατόπιν ἔρχονται οἱ φόβοι ἀπὸ τὸν «μπαμπούλα» ἢ «δράκουλα» καὶ ἀκολουθοῦν οἱ φόβοι ἀπὸ «Ἑβραίους» καὶ «κακοὺς ἀνθρώπους».

8. 'Ενταῦθα δὲν γίνεται λόγος περὶ τῶν χρησιμοποιηθέντων διαφόρων διδακτικῶν μεθόδων, μέσων διδασκαλίας, πορείας τῆς προσφορᾶς τῆς διδασκτέας ὕλης καὶ τὰ παρόμοια.

σικῆς ἐκφράσεως, δ') ἱκανότητα προφορικῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως, ε') ἱκανότητα εἰς μηχανικὴν ἀριθμητικὴν ἀσκήσεων, στ') ἱκανότητα εἰς λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων. Διὰ τῆς συσχετίσεως τῶν κατὰ τὸ δυνατόν ἀντικειμενικῶν ἀποτελεσμάτων σχολικῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν μὲ τὸ ἐπίπεδον πνευματικῆς τῶν ὀριμότητος, ἐξήχθη ὁ Δείκτης ἐπιτεύξεως δι' ἕκαστον μαθητὴν, ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ἐνδεικτικὸν στοιχεῖον διὰ τὴν παιδαγωγικὴν πρᾶξιν. Οὕτω περὶ τὸ τέλος τοῦ Α'. ἐξαμήνου ἡ εἰκὼν τῆς τάξεως παρουσιάζετο ὡς ἐξῆς: 31 μαθηταὶ ἀπέδιδον εἰς ἐπίπεδον, ἐν ἀναλογίᾳ, ἀνώτερον ἐκείνου τῶν πνευματικῶν τῶν δυνάμεων, χάρις εἰς τὴν ἐντονον ἐργασίαν τῶν καὶ τὴν μεγάλην ἐπιμελείαν τῶν. Οἱ 12 μαθηταὶ ἀπέδιδον εἰς βαθμὸν ἀνάλογον τοῦ ἐπιπέδου πνευματικῆς ὀριμότητος (μέσον — κανονικόν) καὶ οἱ ὑπόλοιποι 9, λόγω τῆς ἐπιδράσεως διαφόρων δυσμενῶν παραγόντων, ἀπέδιδον εἰς ἐπίπεδον κατώτερον ἐκείνου τῶν πνευματικῶν τῶν ἱκανοτήτων Αἰ ἀναλογίαι αὗται μετεβλήθησαν ἐλαφρῶς μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους, μὲ μικρὰν μείωσιν τῶν δύο ἀκραίων περιπτώσεων καὶ τάσιν αὐτῶν πρὸς τὸ μέσον — κανονικόν. 'Εγένετο ἀτομικὴ ἰδιαίτερα παρακολούθησις καὶ παρείχεται συνεχῶς βοήθεια, σχετικῶς ἀποτελεσματικὴ, εἰς 11 περιπτώσεις δυσκολιῶν μαθήσεως καὶ 10 περιπτώσεις προβλημάτων διαγωγῆς. 'Η ὅλη σχετικὴ προσπάθεια ἐβασίσθη ἐπὶ τῆς κατανοήσεως τοῦ μαθητοῦ, τῆς συνεχοῦς ἐνθαρρύνσεως τοῦ καὶ τῆς παροχῆς εἰδικῆς ἀτομικῆς βοηθείας. Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῆς σχολικῆς ἐπιδόσεως τῆς τάξεως ὑπῆρξαν τὰ κάτωθι:

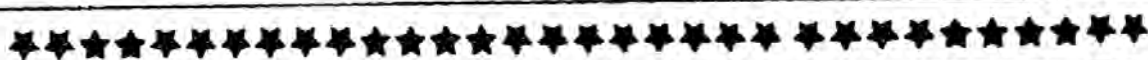
α') Ἀπολύτως ἱκανοποιητικῆς ἢ ἱκανοποιητικῆς ἐπιδόσεως 31 μαθηταὶ.

β') Μέσης ἢ μετρίας σχολικῆς ἀπιδόσεως 11 μαθηταὶ.

γ') Ὑστεροῦντες εἰς σχολικὴν ἐπίδοσι 10 μαθηταὶ. 'Εκ τῶν τελευταίων τούτων, πλὴν τριῶν περιπτώσεων μὲ ἀντιστοίχους δείκτας νοημοσύνης 86, 83 καὶ 81, οἱ ὑπόλοιποι παρουσιάζουν δείκτην νοημοσύνης, ὁ ὁποῖος κυμαίνεται μεταξύ 57 καὶ 79, ἥτοι εὐρίσκονται εἰς ἐμφανῆ νοητικὴν καθυστέρησιν.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους εἶχεν προγραμματισθῆ εὐρύτερον καὶ πληρέστερον «σχέδιον παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς παρακολούθησεως τῶν μαθητῶν», τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν κατέστη δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῆ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ ἐξ αἰτίας λόγων, οἱ ὁποῖοι ἤδη ἀνεφέρθησαν εἰς τὰ προηγούμενα.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενο)

Οί εισαγωγικές εξετάσεις στις ανώτατες σχολές

Του κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΞΥΔΗ

Οί εφετεινές εισαγωγικές εξετάσεις στις 'Ανώτατες Σχολές αποτελοῦν ἀληθινὴ ἐπανάσταση σὲ ὅ,τι ἐπικρατοῦσε ἕως σήμερα καὶ ἀσφαλῶς μιὰν ἠθικὴν κατάκτησιν τῆς Πολιτείας. Μπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι τὰ παιδιὰ του, ποὺ ἦσαν ὑποψήφια σὲ τὰς 'Ανώτατες Σχολές, ἀντιμετώπισαν σὲ ὅλα τὰ στάδια τῶν ἐξετάσεων τους, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἕως τὸ τέλος, ἓνα σύστημα ἐξετάσεων, ποὺ λειτουργοῦσε μὲ γνώμονα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐντιμότητα. Κι' ἔτσι ἐξασφαλίσθηκε σὲ τὰς 'Ανώτατες Σχολές ἡ εἴσοδος σ' αὐτὰς τῶν ἀρίστων, χωρὶς καμμιὰ — οὔτε μιὰ — περιπτώσιν ἀδικίας.

Θὰ ὑπογραμμίσουμε κάποια σημεῖα τῶν ἐξετάσεων αὐτῶν: 1) Τὸ ἐνιαῖο τῶν θεμάτων. Θέματα κοινὰ γιὰ ὅλους τοὺς ὑποψηφίους σὲ κάθε ομάδα. Κι' ἔτσι δὲν παρατηρήθηκε ἐφέτος ὁ ἴδιος ὑποψήφιος νὰ βαθμολογεῖται σὲ μιὰ Σχολὴν ἐν τῇ Ἐκθεσῇ ἰδεῶν μὲ 8 καὶ ἐν τῇ Ἄλλῃ Σχολῇ ἐν τῇ Ἐκθεσῇ ἰδεῶν μὲ 3 καὶ ἐν τῇ Ἄλλῃ Σχολῇ ἐν τῇ Ἐκθεσῇ ἰδεῶν μὲ 8. — 2) Τὸ ἐνιαῖο τῆς κρίσεως. Ὅλα τὰ γραπτὰ, 170.000 περίπου, συγκεντρώθηκαν ἐν τῇ Ἀθῆνῃ καὶ βαθμολογήθηκαν κατὰ τρόπον ὁμοίωμορφον καὶ μὲ βάσιν κοινὰ κριτήρια. Εἰδικὲς ὁδηγίαι γιὰ τὴν βαθμολόγησιν δόθηκαν ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν. — 3) Τὸ ἀδιάβλητο τῶν ἐξετάσεων. Τὸ ἀδιάβλητο αὐτὸ εἶναι 100%. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν τῶν γραπτῶν δοκιμῶν ἐν τῇ Ἀθῆνῃ, ἐγένετο ἀνάμειξις κατὰ μάθημα τῶν γραπτῶν ἀπὸ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, διώρθωσις καὶ βαθμολόγησις ἀπὸ συνεργεία βαθμολογητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζαν σὲ ποίαν περιφέρειαν ἀνήκε τὸ γραπτὸ ποὺ διώρθωναν. Καὶ ἡ ἐκδοσις τῶν ἀποτελεσμάτων μὲ μηχανογραφικὴν ἐπεξεργασίαν ἐξασφάλισε τὴν πληρῆ μυστικότητα ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα. — 4) Τὸ ἀποκεντρωτικὸν τοῦ συστήματος. Δὲν ἐγένετο ὅπως ἄλλοτε συγκέντρωσις ἐν τῇ Ἀθῆνῃ ἢ ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ τῶν χιλιάδων νέων ὑποψηφίων, κι' ἔτσι ἀπεφεύχθη ἡ μετακίνησίν τους εἰς τὰ δύο αὐτὰ κέντρα. Μὲ τὴν διενέργειαν τῶν διαγωνισμῶν σὲ τὰς ἑδρας τῶν 31 Γενικῶν Ἐπιθεωρήσεων οἱ ὑποψήφιοι ἐξετάσθησαν σὲ οἰκεῖον περιβάλλον, πρᾶγμα ποὺ ἔχει σπουδαίαν ψυχολογικὴν σημασίαν γιὰ ἓνα ἐξεταζόμενον. — 5) Τὸ οἰκονομικόν. Οἱ ὑποψήφιοι δὲν ὑπέστησαν καμμιὰ οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν (ἐξετάστρα, ἔξοδα μετακινήσεως καὶ παραμονῆς ἐν τῇ Ἀθῆνῃ ἢ Θεσσαλονικῇ κ.λ.π.). Καὶ τὸ Κράτος ἔδωκεν πολὺ λιγώτερα γιὰ τὰς εφετεινὰς ἐξετάσεις. — 6) Τὸ ἄνετον τῶν ἐξετάσεων. Ὁ ὑποψήφιος ὑπέστη τὸ πολὺ διπλὴν ἐξέτασιν, ἀφοῦ σὲ δύο μόνο Ὅμαδες μποροῦσε νὰ ἐξετασθῇ, καὶ μάλιστα ἐν τῷ ἴδιον τόπῳ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον γιὰ πρώτη φορὰ ἐφέτος δὲν παρατηρήθηκε τὸ φαινόμενον ἓνα ὑποψήφιος νὰ δίνῃ ἐξετάσεις 5 ἢ 6 ἢ καὶ περισσότερες φορὰς

στην Ἀθήνα ἢ στή Θεσσαλονίκη, μὲ συνεχῆ μετακίνηση καὶ φοβερὴ τλαιπωρία. — 7) Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐξετάσεων. Ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι ἔλαβαν συγχρόνως τὴν πιστοποίηση τῆς ἐπιδόσεώς τους, στὴν ὁποία ἀναγράφεται ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία τους στὶς Σχολές, στὶς ὁποῖες ἔδωσαν ἐξετάσεις. Ἐκλήθησαν νὰ ἐγγραφοῦν ὅσοι ἐπέτυχαν, κί' ἔλειψε ὀριστικὰ ὁ ἀπαράδεκτος θεσμὸς ἐγγραφῆς ἐπιλαχόντων.

Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ τονίσουμε τὴν ὑψηλὴν στάθμην τῶν ἐφετεινῶν ἀποτελεσμάτων στὶς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις στὶς Ἀνώτατες Σχολές. Θὰ δώσουμε μερικοὺς ἀριθμοὺς ποὺ ἀποδείχνουν ὄχι μόνον ὅτι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἐπιτυχόντες σὲ πολλὰς Σχολὰς ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν βάση, ἀλλὰ— κί' αὐτὸ εἶναι πολὺ σημαντικό — καὶ ὁ τελευταῖος ἀπέχει κί' ἐκεῖνος ἀρκετὰ ἀπ' αὐτή. Βάση γιὰ τὴν ἐπιτυχία ἦσαν 190 μονάδες. Κί' ὅμως, στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου οἱ ἐπιτυχόντες εἶναι 401, ὁ πρῶτος πῆρε 376 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 282. Ἀνάλογα καὶ στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὅπου οἱ ἐπιτυχόντες εἶναι 200, ὁ πρῶτος πῆρε 369 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 272. Στὸ Χημικὸ Τμῆμα τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἔχουμε σύνολο ἐπιτυχόντων 153, ὁ πρῶτος 334 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 250, καὶ στὸ ἀντίστοιχο τμῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης τὸ σύνολο τῶν ἐπιτυχόντων εἶναι 103, ὁ πρῶτος ἔχει 341 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 245. Στὸ Φυσικὸ Τμῆμα τῆς ἴδιας Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐπιτυχόντες 250, ὁ πρῶτος 345 μονάδες, ὁ τελευταῖος 231, καὶ στὸ ἀντίστοιχο τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιτυχόντες 201, ὁ πρῶτος 354 μονάδες, ὁ τελευταῖος 269. Στὴ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν σὲ 750 ἐπιτυχόντες, ὁ πρῶτος πῆρε 379 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 249. Στὴν Πάντειο Σχολὴ Ἀθηνῶν σὲ 1201 ἐπιτυχόντες, ὁ πρῶτος ἔχει 342 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 244. Στὸ Πολυτεχνεῖο Ἀθηνῶν, Σχολὴ Πολιτικῶν Μηχανικῶν, σύνολο ἐπιτυχόντων 200, ὁ πρῶτος 352 μονάδες, ὁ τελευταῖος 269. Στὴν Πολυτεχνικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης, σύνολο ἐπιτυχόντων ὑποψηφίων πολιτικῶν μηχανικῶν 201, ὁ πρῶτος 329 μονάδες καὶ ὁ τελευταῖος 245. Ἀνάλογα φαινόμενα παρουσιάζουν καὶ τὰ ἀποτελέσματα καὶ ἄλλων Ἀνωτάτων Σχολῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

Ἀληθινὰ, ἐθαυματούργησε ὁ ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς ἢ ἐγκέφαλος. Πρῶτα ἐπεξεργάστηκε τὰ ἀτομικὰ στοιχεῖα τῶν ὑποψηφίων κί' ἔκανε τὸ μητρώο τους. Ἐπειτα κατέγραψε, βρῆκε καὶ ταξινόμησε τοὺς βαθμοὺς καὶ κατέταξε τοὺς ὑποψηφίους μὲ τὴν βαθμολογικὴν σειρὰ καὶ μὲ τὴν σειρὰ προτιμήσεώς τους. Οἱ ὑποψήφιοι ἦσαν 27.000 καὶ πολλοὶ ἔδωσαν ἐξετάσεις σὲ δύο διαφορετικὰς ομάδες κί' ἔτσι εἶχαμε οὐσιαστικὰ 40.000 περιπτώσεις ὑποψηφίων μὲ 170.000 καὶ περισσότερα γραπτὰ δοκίμια. Εἶναι ἐκπληκτικὸ πῶς ὁ ἠλεκτρονικὸς ὑπολογιστὴς ἐπεξεργάστηκε τὴν ταινία μὲ τοὺς ἀνακατωμένους βαθμοὺς τῶν ὑποψηφίων καὶ κατάφερε νὰ βρῆ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλους τοὺς βαθμοὺς κάθε ὑποψηφίου στὸν δικὸν του κωδικὸν ἀριθμὸν. Οἱ ὑποψήφιοι σὲ κάθε περίπτωσιν εἶχαν κωδικὸν ἀριθμὸν καὶ ποτὲ τὸ ὄνοματεπώνυμόν τους. Εἶναι ἐπίσης καταπληκτικὸ πῶς βρέθηκαν μὲ τόση ἀκρίβεια τὰ συντελεστικὰ γινόμενα γιὰ κάθε μάθημα τοῦ ὑποψηφίου, δηλαδὴ πῶς πολλαπλασιάζονται οἱ βαθμοὶ ὅλων τῶν μαθημάτων τοῦ ὑποψηφίου μὲ τὸν εἰδικὸν συντελεστήν, ποὺ ἦταν διαφορετικὸς γιὰ κάθε Σχολή, καὶ πῶς ἀθροίζονταν τὰ συντελεστικὰ γινόμενα τῶν μαθημάτων καὶ βρισκονταν ἢ ἡ βαθμολογικὴ σειρὰ τοῦ ὑποψηφίου καὶ πῶς κατατάσσονταν στοὺς ἐπιτυχόντες, καὶ μάλιστα εἰσακτέος στὴ Σχολή, ποὺ ἐδήλωνε ὁ ὑποψήφιος ὡς πρώτη στὴν προτίμησίν του, ἢ στοὺς ἀποτυχόντες καὶ σ' ἐκεῖνους ποὺ ἀποκλείστηκαν ἀπὸ ὅλες τὶς Σχολὰς. Ἐκπληκτικὴ ἦταν καὶ ἡ ἐκτύπωση τῶν ἀποδεικτικῶν, ὕστερ' ἀπὸ τὴν κατάταξιν τῶν ὑποψηφίων, μὲ τὴν βοήθειαν πάλιν τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ.

Ἀνήκει κάθε ἐγκώμιο στὸν μεγαλοπράγμονα Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως κ. Γ. Παπανδρέου καὶ στὸν ἐμπνευσμένο Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας κ. Λουκῆ Ἀκρίτα, πὸν χάρισαν στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος τὴν τόσο φωτεινὴ Ἐκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση, γὰ τὴν ὁποία θὰ τοὺς εὐγνωμονοῦν οἱ ἐρχόμενες γενεές. Σ' αὐτὸ τὸ μεταρρυθμιστικὸ, τὸ ἀνακαινιστικὸ πνεῦμα ἀνήκει καὶ ἡ υἰοθέτηση αὐτοῦ τοῦ ἐξαιρετοῦ συστήματος εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων στὰ Ἀνώτατα Ἰδρύματα τῆς χώρας. Ἰδιαίτερος ἔπαινος ἀρμόζει στὸν κορυφαῖο συνεργάτη τους, τὸν ἀκαταπόνητο Γενικὸ Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Ε. Π. Παπανοῦτσο. Πρέπει νὰ ἐξαρθῆ ἐπίσης ἡ συμβολὴ ὠρισμένων ὑπαλλήλων τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν καὶ τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων τοῦ Συγκροτήματος Ἡλεκτρονικοῦ Ὑπολογιστοῦ τῆς Διευθύνσεως Μηχανογραφίας τῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, πὸν βοήθησαν μὲ ζῆλο στὴ θαυμαστὴ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας αὐτῆς. Εἶναι κατόρθωμα πῶς μὰ τόσο δύσκολη καὶ ἐπίπονη ἀποστολὴ ἔφτασε σὲ τέλος καὶ σὲ τελείωση.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΕΥΔΗΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΝΟΗΤΙΚΩΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ἑπὶ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΡΕΒΕΛΙΩΤΗ

Εἰδικοῦ Παιδαγωγοῦ

πτυχ. τοῦ Παν)μίου τοῦ Ἰλλινόϊς ΗΠΑ
Δ)τοῦ Προτύπου Εἰδικοῦ Σχ. Ἀθηνῶν

Τὸ ἔργον τῆς ἐν γένει ἀγωγῆς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον δυσχερῆ ἔργα ποῦ ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρωπότης ἀνέκαθεν. Τοῦτο δὲ καθίσταται ἰδιαιτέρως δυσχερὲς καὶ ἐπίμοχθον διὰ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν. Πρὸς ὑποβοήθησιν καὶ διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τούτου ἐπιβάλλεται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἢ ὅσον τὸ δυνατόν πληρεστέρα γνῶσις τῶν χαρακτηριστικῶν νοητικῶς καθυστερημένων μαθητῶν καὶ τῶν δυνατοτήτων τῆς ἐν γένει ἐξελιξέως των.

Πρὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ προβλήματος τούτου θὰ πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν δυνατόν νὰ ὑπάρχουν εἰς διαφόρους βαθμοὺς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὡς συνόλου. Αἱ διαφοραὶ εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ζητήματα βαθμοῦ καὶ οὐχὶ εἶδους. Οὕτως ἐν ἄτομον, ἀσχέτως τῆς πνευματικῆς του καταστάσεως, δυνατόν νὰ κατέχεται ὑπὸ τοιούτων χαρακτηριστικῶν, εἰς ὠρισμένας περιστάσεις. Εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιάσῃ σημεῖα ὀργῆς, δειλίας, ἀπογοητεύσεως, καὶ νευρικῆς ὑπερεντάσεως ὅταν προσπαθῆ νὰ λύσῃ δύσκολα προβλήματα. Τὰ χαρακτηριστικὰ, ποῦ συνδέονται μὲ τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιά διὰ περιγράφουν τὴν ὁμάδα ὡς ὅλον, ἀλλ' εἶναι δυνατόν ἐν ἄτομον νοητικῶς καθυστερημένον νὰ παρουσιάσῃ ἐν ἡ

συνδυασμὸν τοιούτων χαρακτηριστικῶν ἢ οὐδὲν ἄξιον λόγου. Τὰ πρωταρχικὰ χαρακτηριστικὰ παίζουν σπουδαῖον ρόλον ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀναπτύξεως, ἀσχέτως τοῦ ἐὰν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συμπεριφορᾶς του παιδιοῦ διὰ τῶν ἀλλαγῶν τοῦ περιβάλλοντος.

Πρωταρχικὰ ἡ στοιχειώδη χαρακτηριστικὰ εἶναι ἐκεῖνα, ποῦ κληρονομοῦνται καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἡ βάση τοῦ παράγοντος ὄριον κατὰ τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναπτύξεως. Πάντως, συμφώνως πρὸς τὰς προσφάτους ἐμπειρίας ἔχει ἀποδειχθῆ, ὅτι ἀλλαγαὶ εἰς τὴν δίαιταν, εἰς τὰ μορφωτικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ μέτρα εἶναι δυνατόν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ σωματικαὶ ἀναπηρίαὶ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ, λόγω τῶν συμπλεγμάτων κατωτερότητος ποῦ δημιουργοῦν.

Ἡ σωματικὴ ἀνάπτυξις τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν, ὡς ὁμάδος, ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν σειρὰν τῶν κανονικῶν παιδιῶν. Τείνουν ὁμως τὰ καθυστερημένα παιδιά νὰ εἶναι μικρότερα εἰς τὸ σῶμα καὶ ἐλαφρότερα εἰς τὸ βάρος ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ παιδιά τῆς αὐτῆς χρονολογικῆς ἡλικίας καὶ περισσότερον ἐπιρρεπῆ εἰς τὰς ἀσθενείας.

Τὰ διανοητικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν εἶναι βασικῶς παρόμοια μὲ τὰ τοιαῦτα τῶν κανονικῶν ὁμηλικῶν των καὶ ἀκολουθοῦν τὴν αὐτὴν σειρὰν ἀναπτύξεως. Ἡ διαφορὰ κεῖται εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν νοητικῶς καθυστερημένων ὑπολείπεται τῆς κοινωνικῆς προσαρμογῆς, τῆς συναισθηματικῆς ὀριμότητος, προσέτι δὲ καὶ τῆς σωματικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ ἰκανότης μαθήσεως τῶν καθυστερημένων παιδιῶν εὐρίσκεται περίπου πλησίον τῆς νοητικῆς ἡλικίας των. Ἡ σωματικὴ κατάστασις τούτων ἀντικατροπτίζεται σχεδὸν εἰς τὴν χρονολογικὴν ἡλικίαν των. Συναισθηματικῶς τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ ἀντιδροῦν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐν σχέσει πρὸς τὴν θέσιν τῆς πνευματικῆς ἡλικίας των. Ἡ κοινωνικὴ ὀριμότης τούτων εἶναι δυνατὸν εἰς τινὰς περιοχὰς νὰ πλησιάζῃ τὴν χρονολογικὴν ἡλικίαν των.

Τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ παρουσιάζουν ὀλιγωτέρας ἰκανότητας μαθήσεως ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κανονικοὺς ὁμηλικούς των. Τὰ πλεῖστα τῶν καθυστερημένων παιδιῶν μανθάνουν καλλίτερον μὲσω τῶν ἐμπειρικῶν (βιωμάτων) παρὰ δι' ἄλλων μεθόδων. Ὁ ρυθμὸς τῆς μαθήσεώς των ὅμως εἶναι καθυστερημένος καὶ βραδύτερος, τὸ δὲ ποσὸν τῆς ἀφομοιουμένης ὕλης εἰς τὰς περιοχὰς τῆς θεωρητικῆς μαθήσεως εἶναι ἐλάχιστον. Τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ ἔνεκεν τῆς πτωχῆς διαισθήσεως παρουσιάζουν δυσκολίας εἰς τὴν σύλληψιν ἀφηρημένων ἐννοιῶν, εἰς τὰς γενικεύσεις, καὶ εἰς τὴν τακτοποίησιν πραγμάτων μὲ λογικὴν ἀκολουθίαν. Ὡσαύτως δυσκολεύονται νὰ μεταφέρουν τὰ μεμαθημένα ἀπὸ τῆς μιᾶς καταστάσεως εἰς τὴν ἄλλην. Συναντοῦν δυσκολίας εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς προηγουμένης μαθήσεως εἰς νέας καταστάσεις. Ἐκάστη ἐμπειρία τείνει νὰ εἶναι δι' αὐτὰ νέα, διότι ἔχουν δυσκολίας εἰς τὰς συνδέσεις. Μανθάνουν διὰ τῆς συχνῆς ἐπαναλήψεως, τῆς δοκιμῆς τοῦ λά-

θους. Ὄταν συναντήσουν ἐν πρόβλημα, προσπαθοῦν νὰ μαντεύσουν τὴν λύσιν του.

Κατὰ τὴν γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν τὰ καθυστερημένα παιδιὰ παρουσιάζουν περισσοτέρας δυσκολίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ κανονικὰ παιδιὰ. Τείνουν νὰ ἔχουν πτωχὸν λεξιλόγιον, νὰ χρησιμοποιοῦν βραχείας προτάσεις καὶ νὰ εἶναι καταφανῶς πτωχὰ εἰς τὴν ἀνάκλησιν γεγραμμένων ἰδεῶν. Ἀποτυχία εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως εἶναι ὁ δείκτης ὀδηγήσεώς των καὶ κατατάξεώς των εἰς τὴν οἰκειαν εἰδικὴν τάξιν διὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ. Ἡ καλλίτερα ὁδὸς μαθήσεως αὐτῶν εἶναι ἡ ἀκουστικὴ κατανόησις, ὡς ἀπέδειξαν ἀρκεταὶ ἔρευναι.

Τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ παρουσιάζουν περιορισμένας ἰκανότητας πρὸς πρωτοτυπίαν, φαντασίαν καὶ δημιουργικότητα. Ἀντιλαμβάνονται καλλίτερον πράγματα πού βλέπουν, χειρίζονται, δοκιμάζουν καὶ ἔχουν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν. Ἀδυνατοῦν νὰ δημιουργήσουν νέα πράγματα καὶ νέας σκέψεις καὶ νὰ φθάσουν εἰς ἰκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Ὄταν ἀναλαμβάνουν νὰ κάμουν τί, τείνουν νὰ ἐγκαταλείψουν τοῦτο ἀτελείωτον, ἐκτὸς ἐὰν βοηθοῦνται ἢ ἐπιβλέπωνται, ὅποτε εἶναι δυνατὸν νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἀποπεράτωσίν του.

Εἰς τινὰς περιπτώσεις, τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ ἔνεκεν τῶν ἀκαταλλήλων μεθόδων διδασκαλίας καὶ τῶν ἀκαταλλήλων μαθημάτων, πού διδάσκονται, εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀπρόσεκτα, ἀφηρημένα καὶ νὰ παρουσιάζουν προσοχὴν βραχείας διαρκείας. Εἰς ἑτέρας δὲ περιπτώσεις, πού ἐφαρμόζεται ἐν προσηρμοσμένον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, βασιζόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας, τὰ διαφέροντα, τὰς κλίσεις καὶ τὰς ἰκανότητας τῶν μαθητῶν τούτων, εἶναι δυνατὸν οὗτοι νὰ προσέχουν καὶ νὰ ἐλέγχωνται καλῶς. Τὰ ὑπὸ μάθησιν μαθήματα πρέπει νὰ εἶναι σχεδιασμένα συμφώνως πρὸς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἰκανοτήτων των. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ δύσκολα, οὔτε πολὺ εὔκολα. Ἡ πνευματικὴ ἡλικία πρέ-

πει να είναι ο δείκτης διὰ τὰς δραστηριότητας τῆς ομάδος καὶ ὁ ὀδηγὸς διὰ τὸν διδάσκαλον, ἵνα ἀποφεύγονται ἀπογοητεύσεις καὶ ἀποθαρρύνσεις. Συγκρούσεις τῶν πρωταρχικῶν χαρακτηριστικῶν τῶν νοητικῶς καθυστερημένων παιδιῶν μετὰ τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον δυνατὸν νὰ ἀπολήξουν εἰς συναισθηματικὰ προβλήματα, ὡς τῆς ὑπερεπιθέσεως, τῆς αὐτοῦποτιμήσεως, νευρικότητος, ἀπογοητεύσεως, δειλίας, ἀπομονώσεως, ἀνυπομονησίας, ἀπαθούς συμπεριφορᾶς, φλυαρίας, ἀφηρημένης στάσεως, ἑλλείψεως αὐτοελέγχου, τάσεως πρὸς κλοπὴν καὶ εἰς δυσκολίας διοικήσεως τῆς τάξεως. Ἐὰν τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιά παρουσιάζουν τοιαῦτα συναισθηματικὰ προβλήματα συναντοῦν πολλὰ ἔμπόδια κατὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προσαρμογὴν των. Ἐν κατάλληλον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, μία κατάλληλος κατάταξις τούτων καὶ ἡ ἱκανοποίησις τῶν περισσότερων ψυχο-κοινωνικῶν ἀναγκῶν: τῆς παραδοχῆς (ἀναγνωρίσεως καὶ κατανοήσεως) τῆς συναισθηματικῆς ἀσφαλείας καὶ βεβαιότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς ἐπιτυχίας, τῆς συναισθήσεως ὅτι εἶναι ἀποδεκτὰ εἰς τὴν ομάδα καὶ οἰκογένειαν καὶ τῆς συναισθήσεως ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ περιβάλλον πού εὐρίσκονται, εἶναι δυνατὸν νὰ συμβάλλουν εἰς μίαν ἀत्मσφαιραν καλλιτέρας μαθήσεως.

Τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιά πού γίνονται παραδεκτὰ τείνουν νὰ εἶναι ἔμπιστα, ν' ἀναλαμβάνουν τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν ρουτίνας ἱκανοποιητικῶς καὶ τελικῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ἐργάται εἰς ἐργασίας, πού δὲν χρειάζον-

ται εἰδίκευσιν ἢ ἀπαιτοῦν ἡμειδίκευσιν.

Τὰ νοητικῶς καθυστερημένα παιδιά εἶναι ἱκανὰ νὰ κατανοήσουν τὰ μαθήματα τῆς Β' ἕως τῆς Ε' τάξεως μέχρι ἡλικίας τῶν 16 ἐτῶν, κατόπιν εἰδικῆς ἀγωγῆς. Ἄδυνατοῦν νὰ μάθουν συστηματικῶς ἀνάγνωσιν καὶ ἀριθμητικὴν πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν 9-12 ἐτῶν. Νοητικῶς ἀναπτύσσονται ἀπὸ $\frac{1}{2}$ ἕως $\frac{3}{4}$ τῶν κανονικῶν παιδιῶν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς καθυστέρησεώς των. Ἡ πρόοδος των εἰς τὸ σχολεῖον φθάνει ἀπὸ $\frac{1}{2}$ ἕως $\frac{3}{4}$ τῆς βαθμίδος τῶν κανονικῶν. Ἐὰν ἀρχίσουν ν' ἀναγινώσκουν κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν 10 ἐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ προχωρήσουν εἰς τὰ μαθήματα τῆς Τρίτης ἢ Τετάρτης τάξεως κατὰ τὰ ἐπόμενα ἕξ (6) ἔτη.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

*Λίμνη ἐπιστημονικὴ ἔκδοσις
Διδακταλικῆς Ὁμοσπονδίας Ἑλλάδος*

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ
Α.Ν. 1092) 38

Ἐκδότης :

Διδακταλικὴ Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος

Πρόεδρος : Χρ. Παπαζήσης

Ὁδὸς Ξενοφώντος 15α — Ἀθήνα

Ἐπεύθυνος τυπογραφείου

Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἴω. Καμπανᾶ ο.ε.

Ἀλέξ. Καλινδέρης Σουρμελῆ 2α Ἀθήνα

ΤΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ TRACHTENBERG

Υπό του κ. Δ. Παλυβού M,ED.
Πτυχιούχου Παιδαγ. Ἐπιστημῶν ΗΠΑ

ΤΟ ΕΤΟΣ 1888, στις 17 Ἰουνίου, γεννήθηκε στην Ὀδυσσό, ὁ Ἰάκωβος Τράχτενπεργκ, ὁ ὁποῖος πολὺ ἔνωρίς ἔδειξε σημεῖα εὐφυΐας καὶ ἔστρεψε τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πρὸς νέους ὁρίζοντες.

Ἴσως θὰ ἦτο ἐνδιαφέρον νὰ ἀντλήσω μερικὰ σπουδαῖα διδάγματα ἀπὸ τὸ περιπετιῶδες πεπρωμένο του.

Ὁ Τράχτενπεργκ ὑπῆρξεν ἓνας λαμπρὸς μηχανικὸς μὲ ἀσυνήθιστη εὐφυΐα, ὅπου κάτω ἀπὸ δυσμενεῖς συνθήκες ἐπεννόησε τὸ σύστημα τῶν ἀπλοποιημένων μαθηματικῶν, ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκετο πολιτικὸς κρατούμενος σὲ κάποιο γερμανικὸ στρατόπεδο.

Ὁ Τράχτενπεργκ ἔκαμε λαμπρὲς σπουδὲς εἰς τὸ περίφημο Berginstitut (Ἰνστιτούτο Μηχανολόγων) τοῦ St. Petersburg καὶ εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν προσλαμβάνεται ὡς μηχανικὸς εἰς τὰ κρατικὰ ναυπηγεῖα, ὅπου ἐκεῖ συλλαμβάνει μεγαλοπρεπῆ σχέδια γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς ὑπερόχου ναυτικοῦ καὶ ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος τίθεται ἐπὶ κεφαλῆς 11.000 ἀνδρῶν.

Μὲ τὴν ἔκρηξη τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου, ὁργανώνει τὴν «Κοινωνία τῶν Καλῶν Σαμαρειτῶν» ἐκπαιδεύοντας Ρώσους σπουδαστὰς διὰ τὴν μεταφορὰ καὶ περιθαλψὴ τραυματιῶν, ὅ-

που ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τοῦ Τσάρου.

Ὁ δολοφόνος ὁμως τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τὴν 16ην Ἰουλίου 1918, θέτει τέλος εἰς τὸ ρωσικὸ ὄνειρο ἑνὸς μεγαλειώδους ναυτικοῦ καὶ εἰς τὰς ἐλπίδας τοῦ Trachtenberg γιὰ μιὰ εὐτυχισμένη καὶ εἰρηνικὴ ζωὴ.

Ὁ Τράχτενπεργκ μισῶντας τὴν κτηνωδία καὶ τὴ βία τῶν ἐπαναστατῶν ὠμιλοῦσε ἐναντίον τῶν βαρβαροτήτων καὶ τῶν παρανομιῶν.

Τὸ ἔτος 1919, ἐπληροφορήθη ὅτι πρόκειται νὰ θανατωθῆ καὶ καταφεύγει εἰς Γερμανία, ὅπου ἐκεῖ ἐκλέγει ὡς σύντροφο τῆς ζωῆς του τὴν κόμησσα Ἀλίκη. Μετ' ὀλίγον ἐπεννόησε μιὰ μέθοδο διδασκαλίας ξένων γλωσσῶν, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον εἰς πολλὰ γερμανικὰ σχολεῖα.

Μὲ τὴν ἔλευση τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν ἔξουσία, ὁ Τράχτενπεργκ τάσσεται ἐναντίον τοῦ φασισμοῦ καὶ τὸ ἔτος 1934, ἀναγκάζεται νὰ δραπετεύσῃ μετὰ τῆς συζύγου του εἰς Βιέννην, ὅπου ἐργάζεται ὡς ἐκδότης ἑνὸς διεθνούς ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ.

Ἐνῶ ὁ κόσμος προετοιμάζετο γιὰ πόλεμο, ὁ Τράχτενπεργκ εἶχε ταχθῆ καὶ ἠργάζετο ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Ἀλλ' ἡ εἰρήνη ἀπέθανεν εἰς ὄλον τὸν κόσμον καὶ

οι Γερμανοὶ ἐβάδιζον κατὰ τῆς Αὐστρίας. Τὸ ὄνομα τοῦ Τράχτενμπεργκ ἦτο ἀνεπιθύμητο εἰς τοὺς Χιτλερικούς, γι' αὐτὸ συλλαμβάνεται καὶ ρίπτεται εἰς τὰς φυλακάς.

Μὲ τὴ βοήθεια τῆς συζύγου του (κόμισσας Ἀλίκης) κατορθώνει καὶ δραπετεύει εἰς τὴν Γιουγκοσλαβία, ἀλλ' ἡ Γκεστάπο τὸν παρακολουθεῖ, τὸν συλλαμβάνει καὶ τέλος τὸν ὀδηγεῖ εἰς ἓνα στρατόπεδο συγκεντρώσεως, ὀνομαστὸ γιὰ τὴν κτηνωδία του.

Διὰ τὴ διατήρησιν τὴν προσωπικότητά του, ἀποσύρεται εἰς τὸν ἰδιοτικὸν του κόσμον του, ἓνα κόσμον λογικῆς καὶ τάξεως.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς του εἰς τὸ στρατόπεδον συγκεντρώσεως, κάθε στιγμὴ τὴν ἐδαπανοῦσε διὰ τὴν ἐξεύρεσιν ἑνὸς νέου καὶ ἀπλοποιημένου ἀριθμητικοῦ συστήματος.

Ἡ ἔλλειψις χάρτου ἠνάγκαζον αὐτὸν νὰ καταγράψῃ τὶς θεωρίας του ἐπάνω σὲ μικρὰ τεμάχια χάρτου περιτυλίξεως καὶ σὲ μεταχειρισμένα φάκελλα.

Τὸ πᾶσχα τοῦ 1944, ἔμαθε ὅτι θὰ ἐκτελεῖτο καὶ ἔπρεπε νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ σύστημά του. Τὴν ἐργασία του τὴν ἐνεπιστεύθη σ' ἓνα φυλακισμένον συνάδελφόν του.

Στὴν κρίσιμην ἐκείνην στιγμὴν, ἡ σύζυγός του διαθέτει ὅλα τὰ εἰς χεῖρας τῆς ὑπάρχοντα χρήματα καὶ κοσμήματα καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν μεταφορὰν του εἰς ἄλλο στρατόπεδον, ὅπου ἐκεῖ εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν καὶ δραπετεύει, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἐκ νέου ἀποστέλλεται εἰς τὰς φυλακάς τῆς Τεργέστης ὅπου τὸν ὑπεχρέωσαν ν' ἀσχολεῖται μὲ τὸ σπάσιμον τῶν λίθων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1945, μίαν ἑναστρον νύκτα, μὲ τὴ βοήθειαν τῆς συζύγου του καὶ πάλιν, ὁ Τράχτενμπεργκ δραπετεύει γιὰ τελευταία φορὰ καὶ πορεύεται πρὸς τὴν Ἑλβετία. Ἐκεῖ εὐρίσκει τὸν ἑαυτό του καὶ προσπαθεῖ νὰ συγκεντρώσῃ τὶς δυνάμεις του γιὰ νὰ ριφθῆ ἐκ νέου εἰς τὸ ἡμιτελὲς ἔργον του.

Τὰ μαλλιά του εἶχαν ἀσπρίσει, τὸ σῶμα του ἦταν ἀδύνατον καὶ ταλαιπωρημένον διότι τὰ χρόνια τῶν περιπετειῶν, τῆς ἀ-

βεβαιότητος καὶ τῆς ἀπογνώσεως, εἶχαν ἀφήσει αὐτὸν ἀνυπεράσπιστον.

Σιγὰ - σιγὰ, μὲ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν δυνάμεών του ὁ Τράχτενμπεργκ κατόρθωσε ν' ἀποπερατώσῃ τὸ ἀριθμητικὸν τοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον ἐδίδαξε πρῶτον σὲ παιδιὰ χαμηλῆς ἐπιδόσεως, δειλὰ καὶ δυσπροσάρμοστα.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν παιδιῶν πρὸς τὸν νέον ἦτο εὐκολὸς καὶ ἄμεσος καὶ τὸ βρήκανε ὡς ἓνα τερπνότατον παιγνίδιον, ὅπου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέβαλλον τὰ δυστυχῆ χαρακτηριστικά των.

Τὸ ἔτος 1950, ὁ Τράχτενμπεργκ ἐθεμελίωσε τὸ Μαθηματικὸ Ἰνστιτοῦτον Ζυρίχης, ὅπου μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἀπὸ ἡλικίας 7 - 18 ἐτῶν γίνονται δεκτοὶ εἰς αὐτό. Ἐπίσης τὶς βραδυνὲς ὥρες παρηκολούθουν ἑκατοντάδες ἐνηλίκων πρὸς μύσην εἰς τὸν νέον αὐτὸν σύστημα.

Ἄς ἰδοῦμε τώρα τί εἶναι τὸ ἀριθμητικὸν σύστημα Τράχτενμπεργκ καὶ τί ἠμπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρῃ.

Τὸ σύστημα Τράχτενμπεργκ στηρίζεται ἐπὶ βάσεων ριζικὰ διαφορετικῶν ἐκείνων τῶν κλασικῶν καὶ συμβατικῶν μεθόδων μετὰ τῶν ὁποίων εἴμεθα ἐξοικειωμένοι. Δὲν χρησιμοποιεῖ πίνακες πολλαπλασιασμοῦ καὶ διαιρέσεως. Διὰ νὰ προσθέσωμε ἀριθμοὺς δὲν χρειάζεται νὰ ὑπολογίζωμε αὐτοὺς πέραν τοῦ ἑνδεκά. Βασίζόμενοι ἐπὶ μιᾶς σειρᾶς ἀπλοποιημένων κλειδιῶν, ἡ μέθοδος καθίσταται καταπληκτικὰ ἀποτελεσματικὴ καὶ εὐκόλως κατανοητή.

Οἱ παιδαγωγοὶ εὐρήκαν ὅτι τὸ σύστημα Τράχτενμπεργκ συντομεύει τὸ χρόνον εἰς τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμοὺς κατὰ 20%.

Ἐχει διαπιστωθεῖ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει μιὰ μοναδικὴν θεωρίαν ἐπαληθεύσεως ὑπὸ τῶν ἀριθμῶν 9 καὶ 11 καὶ μᾶς ἐξασφαλίζει μιὰ ἀκρίβειαν 99%, ἓνα πρωτοφανὲς φαινόμενον.

Ἡ μεγάλη πρακτικὴ ἀξία τοῦ νέου αὐτοῦ συστήματος ἔγκειται εἰς τὴν ἀνομοιότητα εἰδικῶν τεχνασμάτων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ εἰδικῶν περιπτώσεων καὶ καθιστοῦν τὸ σύστημα ἄριστον.

Τὸ σύστημα Τράχτενμπεργκ κάμει τοὺς μαθητὰς - οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν καμμιά μαθηματικὴ κλίσι - νὰ ἐπιτυγχάνουν τὰ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια θὰ ἀναμέναμε ἀπὸ μαθηματικούς ἐγκεφάλους.

Εἰς τὴν Ἑλβετία, ὅπου τὸ σύστημα Τράχτενμπεργκ ἔχει ἐξ ὀλοκλήρου ἐφαρμοσθῆ, ἔχει λάβει τὴν ἐπωνυμία «*ή στενογραφία τῶν μαθηματικῶν*», διότι συντομεύει τὸ χρόνο κατὰ 80% καὶ ἐπαληθεύει τὶς πράξεις με ἀκρίβεια 99%.

Ἄλλ' ἴσως τὸ μεγαλύτερο δῶρο αὐτοῦ τοῦ νέου καὶ ἐπαναστατικοῦ συστήματος ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι ἀφυπνίζει νέα διαφέροντα εἰς τὰ μαθηματικά, δίδει ἐμπιστοσύνη εἰς τὸν μαθητὴ καὶ τὸν κεντρίζει νὰ κατανοῇ τὴν ἀριθμητικὴν, ἣ ὅποια θεωρεῖται σήμερα ὡς τὸ «*πλέον ἀπεχθές*» μάθημα εἰς τὰ σχολεῖα μας.

Ὁ καθηγητὴς Τράχτενμπεργκ πιστεύει, ὅτι ἡ αἰτία τῶν δυσκολιῶν μετὰ τὸ παιγνίδι τῶν ἀριθμῶν, δὲν ἐγκεῖται εἰς τὴν φύση τοῦ μαθήματος τούτου, ἀλλὰ εἰς τὸ ξεπερασμένο σύστημα πὺ ἀκολουθοῦμε - μία γνώμη ἣ ὅποια ἐγεννήθη σὲ πολλοὺς παιδαγωγούς.

Αἱ σπουδαῖαι ἐξελίξεις αἱ ὅποια ἔχουν λάβει χώρα εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμη ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ ἐντεῦθεν, δὲν ἔχουν ἀποσαφινισθῆ εἰς τὴν ἐκπαίδευση Πρώτου καὶ Δευτέρου Βαθμοῦ, δι' αὐτὸ καὶ τ' ἀποτελέσματα εἶναι ὀλέθρια. Τὰ σύγχρονα μαθηματικὰ ἀπαιτοῦν νέας μεθόδους παρουσιάσεως καὶ ἐπεξεργασίας, περισσότερο πλῆρεις καὶ ἀποτελεσματικὰς.

Ὁ Τράχτενμπεργκ μετὰ τὸ σύστημά του μᾶς παρέχει τὴν δύναμη νὰ κάμωμε τὶς θεμελιώδεις ἀριθμητικὰς πράξεις με ἀξιοθαύμαστη εὐκολία καὶ μᾶς ἀπαλείφει τὸ φόβο καὶ τὴν δειλία, τὰ ὅποια τόσο πολὺ ἐμποδίζουν τὸ σπουδαστὴ ὅταν ἐρχεται σ' ἐπαφή μετὰ τὰ σύμβολα καὶ τὴν ἀπόλυτη μαθηματικὴν ἀκρίβεια.

Αὐτοὶ οἱ συναισθηματικοὶ φραγμοὶ καὶ οὐχὶ ἡ ἀνικανότης πρὸς μάθησι εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία πὺ τόσοι καὶ τόσοι

σπουδασταὶ μισοῦν καὶ ἀποστρέφονται τὰ μαθηματικά, μᾶς λέγουν οἱ ἐμπειρογνώμονες.

Οἱ Ἑλβετοὶ ἀναγνωρίζοντες τὰ πλεονεκτήματα καὶ τὸ ἀλάθητο τοῦ συστήματος τούτου, τὸ χρησιμοποιοῦν σήμερον σὲ ὄλες τὶς τράπεζες, στοὺς ἐμπορικοὺς οἴκους, στὸ τμήμα φορολογίας κ.ά.

Μαθηματικοὶ ἐμπειρογνώμονες πιστεύουν, ὅτι ἐντὸς τῆς προσεχοῦς δεκαετίας τὸ σύστημα τοῦτο θὰ ἔχη πάρει τὴν θέσιν του εἰς τὰ σχολεῖα καὶ τὴν ἐπιστήμη κατὰ τρόπον παρόμοιον ἐκείνου τῆς στενογραφίας.

Πρόσθεσις μετὰ τὸ σύστημα TRACHTENBERG

Ἀκολουθώντας τὴν γνωστὴν κλασικὴν μέθοδο προσθέσεως ἑνας μέτριος μαθητὴς, δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ὀλόκληρη τὴν πράξιν χωρὶς νὰ ὑποπέσῃ σὲ κάποιον λάθος. Μετὰ τὸ νέο ὅμως σύστημα τοῦ Τράχτενμπεργκ ὁ μαθητὴς ὄχι μόνον θ' ἀποφύγῃ τὰ σφάλματα τοῦ προηγουμένου, ἀλλὰ θ' ἀποκτήσῃ τὴν ἀπόλυτην ἐμπιστοσύνην νὰ μὴν ἀμφιβάλλῃ εἰς τὴν ἐργασία του.

Καθὼς γνωρίζομε, διὰ νὰ προσθέσωμε δύο ἢ περισσοτέρους ἀριθμούς μετὰ τὴν κλασικὴν μέθοδο γράφομε τοὺς ἀριθμούς τὸν ἑνα κάτωθεν τοῦ ἄλλου εἰς μία στήλη καὶ σύρομεν μία γραμμὴ, ὥστε τὸ σύνολον νὰ γραφῆ κάτωθεν αὐτῆς.

Καὶ μετὰ τὸ νέο σύστημα διατάσσομε τὴν πράξιν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον.

Μετὰ τὴν κλασικὴν μέθοδον ἀρχίζομε τὴν πρόσθεσιν τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω. Δυνάμεθα νὰ πράξωμε τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὴν νέα μέθοδον, ἀλλὰ χάριν νεωτερισμοῦ θ' ἀρχίσωμε τὴν πρόσθεσιν ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ στήλην καὶ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, χρησιμοποιώντας τοὺς κανόνες Τράχτενμπεργκ. Κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς προσθέσεως οὐδέποτε θὰ ὑπολογίσωμε ἀριθμούς πέραν τοῦ ἑνδεκά. Δηλαδή, ὅταν ἀρχίσωμε τὴν πρόσθεσιν τῶν ἀριθμῶν τῆς πρώτης στήλης καὶ τὸ σύνολον

λον αὐτῶν φθάνει ἢ ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν 11, θὰ ἀφαιροῦμε ἀμέσως τὸ 11 καὶ κατόπιν θὰ συνεχίζωμε τὴν πρόσθεση μὲ τὸ ὑπόλοιπον ὑπόλοιπο, μέχρις οὗ τελειώσουν ὅλοι οἱ ἀριθμοὶ τῆς πρώτης στήλης γράφοντας τὸ τελευταῖο ὑπόλοιπο κάτωθεν τῆς οἰκείας στήλης.

Ἐπίσης στὸν ἀριθμὸ τῆς στήλης ποῦ θὰ προκύψῃ ἄθροισμα 11 ἢ περισσότερο θὰ τοποθετήσωμε μία ἄνω τελεία.

Καὶ διὰ νὰ γίνωμε πιὸ σαφεῖς παραθέτωμε ἓνα παράδειγμα ἀρχίζοντας τὴν πρόσθεση ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ στήλη.

3 6 8 9

7· 5· 8·

9· 6 6 7·

1 0 6· 4

6 4· 9· 8·

7 4 5

9· 9· 6· 8·

5· 8· 8 7·

9 9· 8· 8

7· 6 1 5·

8· 7· 4 9·

τρέχον συν. 2 3 10 1

ἄνω τελείες 5 6 5 7

πίναξ προεργασίας

3

9· 3 καὶ 9 = 12 Ὁ ἀριθμὸς 12 εἶναι μεγαλύτερος τοῦ 11, ὁπότε ἀφαιροῦμαι τὸ 11 ἀπὸ τὸ 12 καὶ θὰ ἔχωμε ὑπόλοιπον 1, ταυτόχρονα θέτομε μία ἄνω τελεία ἐπὶ τοῦ 9 καὶ συνεχίζωμε τὴν πρόσθεση μὲ τὸ ὑπόλοιπον ἓνα.

1 1 καὶ 1 = 2

6 2 καὶ 6 = 8

9· 8 καὶ 9 = 17 βάζωμε μία ἄνω τελεία, ἀφαιροῦμε τὸ 11 ἀπὸ τὸ 17 καὶ συνεχίζωμε μὲ 6 κρατούμενο.

5· 6 καὶ 5 = 11 βάζωμε μία ἄνω τελεία, ἀφαιροῦμε τὸ 11 ἀπὸ τὸ 11 καὶ συνεχίζωμε μὲ 0 κρατούμενο.

9 0 καὶ 9 = 9

7· 9 καὶ 7 = 16 βάζωμε μία ἄνω

τελεία, ἀφαιροῦμε τὸ 11 ἀπὸ τὸ 16 καὶ συνεχίζωμε μὲ 5 κρατούμενο.

8· 5 καὶ 8 = 13 βάζωμε μία ἄνω τελεία, ἀφαιροῦμε τὸ 11 ἀπὸ τὸ 13 καὶ γράφομε τὸ ὑπόλοιπον 2 εἰς τὸ τρέχον σύνολον καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἰδίαν στήλη.

Ἐν συνεχείᾳ μετροῦμε τὶς ἄνω τελείες ποῦ ἔχομε τοποθετήσει ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν τῆς πρώτης στήλης καὶ γράφομε τὸ σύνολο τῶν τελειῶν κάτωθεν τοῦ 2. Εἰς τὸ παράδειγμά μας ἔχομε 5 ἄνω τελείες καὶ ἐπομένως θὰ γράψωμε τὸν ἀριθμὸν 5 κάτωθεν τοῦ 2.

Τὴν ἰδίαν διαδικασίαν θ' ἀκολουθήσωμε καὶ μὲ τὶς ὑπόλοιπες στήλες εἰς τὸ παράδειγμά μας.

Διὰ νὰ εὔρωμε τὸ ἄθροισμα θὰ προσθέσωμε τὸ τρέχον σύνολον μὲ τὶς ἄνω τελείες καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπο.

Εἰς τὸ παράδειγμά μας ἔχομε:

0 2 3 10 1 τρέχον σύνολον

0 5 6 5 7 ἄνω τελείες

8 1 καὶ 7 = 8

**2 10 καὶ 5 καὶ 7 = 22

*6 3 καὶ 6 καὶ 5 καὶ 2 κρ. = 16

*4 2 καὶ 5 καὶ 6 καὶ 1 = 14

6 0 καὶ 0 καὶ 5 καὶ 1 = 6

Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς προσθέσεως μὲ τὴν πρόσθεση τοῦ γειτονικοῦ ἀριθμοῦ εἰς τὰ δεξιά, εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς μεθόδου αὐτῆς, τὸ ὁποῖο οὐδέποτε θὰ πρέπη νὰ λησμονώμε.

Εἰς τὸ παράδειγμά μας εἶδαμε τὸν ἀναλυτικὸν τρόπο ἐξευρέσεως τοῦ ἀθροίσματος, ἐν τῇ πράξει ὁμως ἡ τελικὴ διάταξις θὰ ἔχη ὡς ἐξῆς:

(π ρ ο σ θ ε τ έ ο ι)

τρέχον σύνολον 0 2 3 10 1

ἄνω τελείες 0 5 6 5 7

6 *4 *6 **2 8

Τὴν αὐτὴν διαδικασίαν δυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμε εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τῆς προσθέσεως.

Ἐνα παράδειγμα ἀκόμη.

$$\begin{array}{r}
 1\ 9\ 4\ 8 \\
 6\ 7\ 6 \\
 4\ 5 \\
 6\ 8\ 3\ 9 \\
 7\ 6\ 7 \\
 \hline
 \text{τρέχον σύν.} \quad 7\ 8\ 2\ 2 \\
 \text{άνω τελείες} \quad 0\ 2\ 2\ 3 \\
 \hline
 1\ 0\cdot 2\ 7\ 5 \quad \text{άθροισμα}
 \end{array}$$

Ἡ ἐπαλήθευσις

Ὅπως σὲ ὄλες τὶς ἀριθμητικὲς πράξεις, ἔτσι καὶ εἰς τὴν πρόσθεση καθίσταται ἀναγκαῖο νὰ ἔχωμε κάποιον τρόπο ἐπαληθεύσεως τῆς ἐργασίας μας.

Ὁ καθηγητὴς Τράχτενμπεργκ μᾶς ἀναφέρει πολλὰς μεθόδους ἐπαληθεύσεως, τὰς ὁποίας παραλείπω ν' ἀναφέρω καὶ ἀντὶ αὐτῶν παραθέτω τὴν ἡμετέρα παραλλαγή τὴν ὁποία θεωρῶ ἀπλουστετέρα καὶ συντομωτέρα πάσης ἄλλης.

Μέθοδος συγχωνεύσεως *

Ἡ μέθοδος συγχωνεύσεως συνίσταται εἰς τὴν κατὰ σειράν πρόσθεσιν ἑνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν ψηφίων τῶν προσθετέων καὶ

(1) Στὴ μέθοδόν μας ἐδώσαμε τὸ ὄνομα «συγχωνεύσεις» ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἀριθμοὶ μᾶς πράξεως συγχωνεύονται τελικὰ εἰς ἓνα καὶ μόνον ἀριθμὸν.

εἰς τὴ συγχώνευση τοῦ τελευταίου ἄθροίσματος εἰς ἓνα μονοψήφιο ἀριθμὸν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἰσοῦται μὲ τὸ μονοψήφιο ἀριθμὸν ποὺ θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἄθροιση τῶν ψηφίων τοῦ ἄθροίσματος τῆς πράξεως.

Ἡ διδακτικὴ τῆς μεθόδου μας ἔχει ὡς ἐξῆς:

Παράδειγμα:

$$\begin{array}{r}
 1\ 2\ 5 \quad 1+2+5=8 \\
 6\ 4 \quad 8+6+4=18 \\
 3\ 8 \quad 18+4+8=29 \\
 1\ 7 \quad 29+1+7=37 = (3+7)-10 \\
 = (1+0)=1
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1\ 1\ 2 \\
 0\ 1\ 2 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$2\ 4\ 4=10=(1+0)=1$$

Δυνάμεθα νὰ εἰπώμε ὅτι ἡ μέθοδος αὐτὴ τῆς ἐπαληθεύσεως πλεονεκτεῖ τῆς κλασικῆς διότι: 1) ἀποφεύγει τὴν ἐπανάληψιν τῆς πράξεως, 2) γίνεται σὲ συντομώτερον χρόνον καὶ 3) μᾶς ἐξασφαλίζει μεγαλύτερη ἀκρίβεια.

Γιὰ τὴν διαδικασίαν τῶν ἄλλων πράξεων μὲ τὸ σύστημα Τράχτενμπεργκ θ' ἀσχοληθοῦμε σὲ προσεχεῖς ἐργασίας.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΠΑΙΓΝΙΔΙ...

...ΑΥΤΟΣ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΙΚΗΜΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἄντ. Δελώνη διδασκάλου

Σκέπτομαι πολλές φορές, σὲ ὄρες περισυλλογῆς, τὴ χρωσιάω στὶς γνώσεις ποὺ ἔμαθα καὶ τὴ πείρα ποὺ ἔλαβα κάνοντας τὴ θητεία μου στὴ ζωῆ.

Τώρα, ποὺ ἡ ζωὴ ἀφήνει βαριά τ' ἀχνάρια τῆς στὴν κάθε μου στιγμή... τώρα ποὺ στοχαστικὸς ἀναγνώστης ξεφυλλίζω βιβλία πίσ' ἀπ' τὸ περίγυρο ἑνὸς παραθύρου... τώρα ποὺ ἔξω τὰ παιδιά κυνηγιοῦνται μὲ τὴ φαντασία, κονταροχτυπιοῦνται μὲ τὸν ἄνεμο καὶ ὄνειρα, γκρεμίζουν τὰ δρόσημα τοῦ ἰδεατοῦ μὲ ἀπλές, ἀνεπιτήδευτες κινήσεις καὶ ρουφοῦν τὴ γνώση μὲς ἀπ' τὸ ρεαλισμὸ τῆς καυτῆς ἐμπειρίας...

Σκέπτομαι κι ἐγὼ πόσο ἐμεῖς οἱ «μεγάλοι»... πόσο ἐμεῖς οἱ «δάσκαλοι» ἔχουμε μεταθέσει τὰ ὄνειρα καὶ τοὺς σκοποὺς μας σὲ μιὰν ἄλλην ἐποχῆ, σ' ἕναν ἄλλο κόσμο γεμάτο κουφότητα, γεμάτο ξιπασιά, λογιωτατισμὸ, βερμπαλισμὸ, κούφιες μεθόδους κι ἀπεραντολογία.

Ἔχουμε ξεχάσει φαίνεται, ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι πὼς ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ παιδιά. Ξεχάσαμε, πὼς σὰν παιδαγωγοὶ δὲν εἴμαστε μόνο οἱ «λαμβάνοντες» ἀλλὰ καὶ οἱ «δίδοντες». Ἔχουμε ξεχάσει πὼς διαμορφώνοντας τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ παίρνομε σὰ βάση τὶς διδακτικὲς φόρμες ποὺ γνωρίζουμε, τὰ διάφορα παιαγωγικὰ «πιστεύω», τὴν τάδε μέθοδο ἢ τὴ δεῖνα ψυχολογικὴ συνταγὴ ἀλλὰ ἀντίθετα νὰ παίρνομε σὰ βάση τὴ ψυχοσωματικὴ πραγματικότητά τοῦ παιδιοῦ, τὸ ἔμψυχο καὶ ἄψυχο περιβάλλον του, τὶς κληρονομικὲς προδιαθέσεις καὶ κάθε τὶ δικό του ποὺ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ προσαρμόσομε μιὰ ἰδιαίτερη φόρμα ἀγωγῆς γιὰ τὸ κάθε παιδί.

Κι ἐδῶ βρίσκεται τὸ ὄξυ πρόβλημα ποὺ νὰ πὼς δημιουργεῖται: Εἶναι γνωστὸ πὼς κάθε παιδί ἀποτελεῖ ἕνα ξέχωρο ὀλοκληρωμένο ἢ ἀνολοκλήρωτο κόσμο κι ἀκόμη πὼς κάθε παιδί ὄντοτητα ξέχωρη ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἕνα «εἶναι», μιὰ προσωπικότητα μὲ τὶς δικὲς ἰδιομορφίες καὶ ἀπαιτήσεις.

Ἐὰν αὐτὸ πάρουμε σὰν βάση τότε θὰ πρέπει καὶ γιὰ κάθε παιδί νὰ ὑπάρξει μιὰ ἰδιαίτερη μορφή ἀγωγῆς. Ἐὰν ὑπάρχη μιὰ εἰδοποιὸς διαφορὰ ἀπὸ παιδί σὲ παιδί (ψυχικὴ, σωματικὴ, πνευματικὴ, συναισθηματικὴ κ.λ.π.) — ποὺ ὅπωςδήποτε ὑπάρχει — τότε, πρέπει νὰ ὑπάρξει γιὰ κάθε μιὰ περίπτωση καὶ μιὰ «ἄλλη» μορφή ἀγωγῆς. Μ' ἄλλα λόγια, πρέπει νὰ πλάσομε μιὰ εἰδικὴ γιὰ κάθε παιδί μέθοδο μελετῶντας μὲ ἐπιστημονικὰ καὶ πρακτικὰ κριτήρια τοὺς μαθητὰς μας (παρατηρήσεις, πειράματα, ψυχογραφήματα, ἐγκεφαλογραφήματα κ.λ.π., κ.λ.π.) καὶ χρησιμοποιώντας κατάλληλα τὰ σχετικὰ πορίσματα.

Ἐδῶ ἔγκειται τὸ πρόβλημα, ἕνα πρόβλημα ποὺ δημιουργεῖται καθημερινὰ στὸν

καθένα αφού διαπιστώνουμε ότι κάθε μαθητής αφομοιώνει διαφορετικά το μάθημα ή δεν το αφομοιώνει καθόλου, ότι μιὰ διδασκαλία πού μ' επιμέλεια προπαρασκευάσαμε αποτυγχάνει, ότι δεν έχουμε ανάλογη έκφραση από την τάξη ότι... ότι... ότι...

Φυσικά καταλαβαίνω τή δυσκολία. Πιστεύω ακόμη πώς «κατασκευάζοντας» μιὰ ιδιαίτερη μέθοδο για κάθε μαθητή — έστω κι αν ήταν δυνατό — θα ήταν υπερβολικό κι ανεφάρμοστο λαμβάνοντας υπ' όψιν τήν σχολικήν πραγματικότητα και τις ιδιομορφίες της. "Αν και... μέσα μου διακρίνω μιὰ λύση, δυσεφάρμοστη ίσως, όμως θα ήταν μιὰ κάποια λύση... Λέω δηλ. για τήν ίδρυση ενός Ίνστιτούτου Παιδαγωγικού, πού μές στα πλαίσια της όλης εργασίας του να συγκεντρώνη τὸ Σεπτέμβριο τις παρατηρήσεις τοῦ κάθε δασκάλου για κάθε του παιδί. Στο Ίνστιτούτο, ειδικοί παιδαγωγοί με τή βοήθεια «ηλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων» να καταστρώνουν τις σωστές, τις ακριβείς μεθόδους πού θα χρειάζεται ὁ κάθε δάσκαλος τῆς χώρας να ἐφαρμόση σέ κάθε μαθητή ἢ καλύτερα σέ ομάδες - ομάδες μαθητῶν. Αὐτές δὲ οἱ μέθοδοι θα στέλνονται ἐγκαίρως και μέσα στον Ὀκτώβριο. Έτσι οἱ δάσκαλοι θα εἶχαν μιὰ πολύτιμη πιξίδα. Φυσικά κάτι τέτοιο φαίνεται τώρα χίμαιρα. Δὲν εἶναι όμως ἀδύνατο... ἔτσι νομίζω τουλάχιστον.

Στις Παιδαγωγικές Ἀκαδημίες διδασκόμαστε ὠρισμένες βασικές μεθόδους πού για να ὁμολογήσουμε σπανίως χρησιμοποιοῦμε... Ἡ ἐξήγηση εἶναι ἀπλή: Κάθε δάσκαλος διαμορφώνει ἀπὸ μόνος του σύμφωνα με τις γνώσεις του, τήν ὄρεξή του να ἐργασθῆ, τὸ εἶδος τοῦ σχολείου, τήν τάξη και τὸ περιβάλλον, τήν δική του μέθοδο πού τήν ἐφαρμόζει σύμφωνα με τις ἐν γένει ἀντιλήψεις.

Πάνω σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο θα ἤθελα να κάμω μιὰ βασική πιστεύω παρατήρηση. Τὰ 65% τῶν δασκάλων με μιὰ ἀδικαιολόγητη ἐχθρότητα, ἀδιαφορία ἢ ἔλλειψη παιδαγωγικῶν γνώσεων, μές στην μέθοδο πού χρησιμοποιοῦν, τήν ὅποια μέθοδο, παραλείπουν (;) να ἐντάξουν και τὸ παιγνίδι σὰν βασικό, σὰν ἀναπόσπαστο κομμάτι (ἢ μέσον) τῆς Ἀγωγῆς.

Σ' αὐτοὺς όμως ὅλους τοὺς δασκάλους ἔχω ν' ἀντιτάξω αὐτὸ πού λέγει ὁ διαπεπῆς Γερμανὸς ψυχολόγος Groos στὸ βιβλίο του das Scelenle Ben des Kindes «... Ένα κανονικὸ παιδί αν τὸ ἀφήναμε να ὀδηγηθῆ ἀπὸ μόνη τῆ βούλησή του, ἐκτός ἀπ' τις λειτουργίες τῆς ζωῆς πρὸς συντήρησή του, τίποτ' ἄλλο δὲν θα ἔκαμε ἀπὸ τοῦ να παίζει». Πιστεύω πὸς ἡ γνώμη αὐτῆ εἶναι σαφῆς και συντριπτική για ὄσους διστάζουν να χρησιμοποιήσουν τὸ παιγνίδι σὰ μέσο ἀγωγῆς. Και μόνη αὐτῆ ἡ γνώμη τοῦ Groos θα ήταν ἀρκετῆ να μᾶς δημιουργήση ἕνα κέντρισμα, ἕνα ἐρεθισμὸ για να μελετήσουμε τὸ πρόβλημα τοῦ παιγνιδιοῦ.

Ἐγὼ προχωρῶ ακόμη πιὸ πέρα... και σκέπτομαι.

Δὲν θάταν τάχ ἀεφικτὸ ἢ κάθε μέθοδος τοῦ κάθε δασκάλου να ἔχη βάση τὸ παιγνίδι; Δὲν θάταν κατορθωτὸ χρησιμοποιῶντας τὸ παιγνίδι σὰ μέσο ἀγωγῆς — σὰ κύριο μέσο — ν' ἀρυσθοῦμε ἀπ' αὐτὸ τήν ἐργασία — τὸ σύγχρονο πρόσωπο τοῦ συγχρόνου σχολείου — κι ἔτσι να ἐπιτύχουμε τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς.

Συγκεκριμένα: Ἀφ' οὗ μελετήσουμε τὸ παιδί με ὅλα τὰ γνωστὰ μέσα και φωτίσουμε τήν κάθε του πλευρὰ να πάρουμε τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν σὰ βάση και ὁλόγια να δημιουργήσωμε τῆ μεθόδὸ μας ὑπὸ μορφήν παιγνιδιῶν. Έτσι παίζοντας τὸ «παιγνίδι» — πού ἐνῶ στα μάτια τῶν παιδιῶν θα φαίνεται ἔτσι και στην πραγματικότητα θα εἶναι ἀγωγή — θα διδάσκομε και θα κατευθύνουμε τῆ διδασκαλία ἐκεῖ πού θέλομε ἐμεῖς.

Και πιστεύω πὸς ἡ μέθοδος - παιγνίδι — και μεταχειρίζομαι τὸν ὄρον αὐτὸν για να κάνω μιὰ ἀντιδιαστολή πρὸς τὸν ὄρον μέθοδος - ἐργασία — θα μπορούσε να ἐφαρμοσθῆ σ' ὅλα τὰ μαθήματα.

Ἐχοντας μπροστά μου ἕνα πίνακα κατηγοριῶν παιδικῶν παιγνιδιῶν ὅπως τὰ

κατατάσσει ὁ ἔξοχος παιδαγωγὸς Ν.Ι. Ἐξαρχόπουλος θὰ ἐπιχειρήσω ἓνα βιαστικὸ μᾶλλον παραλληλισμὸ σχέσης παιγνιδιῶν καὶ μαθημάτων:

Παιγνίδια: Αἰσθητικά, Κινητικά, Ἀναλυτικά, Συνθετικά, Βουλευτικά, Ἀντιλήψεως, Μνήμης, Φαντασίας, Προσοχῆς, Νοητικά, Συναισθηματικά, Συνεργατικά, Ἀγωνιστικά.

Μαθήματα: Ἴχνογραφία, Χειροτεχνία, Χημεία, Φυσικὴ Πειραματικὴ, Ἀριθμητικὴ, Γεωμετρία, Φυσικὴ, Ἱστορία, Ἀνάγνωση, Γραμματικὴ, Ἀριθμητικὴ, Γεωμετρία, Γεωγραφία, Ἱστορία, Θρησκευτικά, Ἐκθεση, Ὡδική, Ἐκθεση, Θρησκευτικά, Ἱστορία, Πατριδογνωσία, Ἀγωγή Πολίτου, Γυμναστικὴ, Παιδιαί, Ἀθλητισμός.

Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι ὅτι, μιὰ ἀπλῆ ἀντιπαραβολὴ θέλησα νὰ κάνω ὅσον ἀφορᾷ τὴ μορφή τῶν παιγνιδιῶν ποὺ μπορούμε νὰ χρησιμοποιήσουμε καὶ τὰ μαθήματα ποὺ μπορούμε δι' αὐτῶν νὰ διδάξουμε.

Ἀκόμη θέλησα νὰ ἐπισημάνω τὸ μεγάλο, τὸ τεράστιο ρόλο ποὺ μπορεῖ νὰ διαδραματῆται τὸ παιγνίδι στὴν ἑν γένει σχολικὴ ἀγωγή. Ἀρκεῖ ἐμεῖς σὰν ὑπεύθυνοι καθοδηγηταί νὰ πειθαρχήσουμε ὅλες τὶς θετικὲς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ στὸ δρόμο ποὺ θέλομε. Σὲ μᾶς ἐναπόκειται νὰ βροῦμε τὸ σωστὸ τῆς χρησιμότητος τοῦ παιδιοῦ σὰν μέσου γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ βεβαίως νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε καὶ καλά, γιατί, μὴν ξεχνᾶμε, ἔχει καὶ κρύβει πολλοὺς κινδύνους.

Τὸ παιγνίδι, αὐτὸς ὁ μεγάλος ἀδικημένος δάσκαλος ποὺ εἶναι δάσκαλος γιατί βγαίνει κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς ζωῆς.

Φοβᾶμαι πὼς δὲν μπόρεσα νὰ πῶ οὔτε τὸ ἐλάχιστο ἀπ' ὅσα σκέπτομαι γύρω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ἄς μοῦ συγχωρηθῆ αὐτὴ ἡ ἑλλειπτικότητα τῶν σκέψεών μου δεδομένου ὅτι βρίσκομαι σὲ χωριὸ μὲ σαράντα σπίτια καὶ κανένα ἄλλο βοήθημα δὲν ἔχω, πέρ' ἀπὸ μιὰ διάθεση περισυλλογῆς. . .

Γιὰ περισυλλογή. . . καθὼς ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρό μου ἓνα σμάρι παιδιῶν βυζαίνει ἀπ' τὶς καυτὲς ἐμπειρίες τὴν ἀληθινὴ Γνώση.

Η ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΩΤΕΡΕΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Υπό ΠΑΝΟΥ ΚΑΨΑΛΗ

Διδασκάλου περιφ. Μουζακίου

Συνήθως η προσοχή των παιδαγωγών και Διδασκάλων, στρέφεται γύρω απ' τήν διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ, τῆς πρώτης δηλαδή ἀναγνώσεως. Καί διαβάζομε συχνά, τὰ συστήματα καί τὰς μεθόδους αὐτῶν τῶν διδασκαλιῶν, εἴτε ἀπ' τοὺς ὑποστηρικτάς τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς μεθόδου, εἴτε ἀπὸ τοὺς τῆς

Ὅσο ὅμως κι ἂν φαίνεται εὐκόλος ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἀνωτέρων τάξεων, τόσο δύσκολος εἶναι, διότι ἐδῶ δὲν ἔχομε μόνο τὸν ὀρθὸ συλλογισμὸ τῶν λέξεων κι' ἐφαρμογὴ τῶν σημείων Στίξεως, ὅπως εἰς τὴν Α' τάξιν, ἀλλὰ ἔχομε νὰ συζητήσωμε μὲ μεγαλύτερα παιδιὰ, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχομε ἀξιῶσεις νὰ μᾶς θγάλουν ἀπ' τὴν ἐνότητα: Διδάγματα, περιλήψεις, χαρακτηρισμοὺς, συγκρίσεις προσώπων, ἀνάγνωσιν κατ' ἦθος, βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν ἀπὸ Ἠθικῆς, γλωσσικῆς καὶ πραγματολογικῆς πλευρᾶς.

Ἀλλά, ὡς πάρωμε τὴν ἐνότητα ἀπ' τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ τὴν ἐξετάσωμε λεπτομερῶς, ἀναλυτικῶς διὰ νὰ συζητήσωμε τὰ στάδια καὶ τὴν πορείαν αὐτῆς, στὴν πραγματικότητά.

Α' Ὁλόκληρος ἡ ἐνότης ἢ τεμαχισμένη

Κατ' ἀρχὴν, ὑφώνεται αἰνιγματικὸ καὶ

γιγάντιο τὸ ἐρώτημα: Ἄν πρέπει νὰ εἴδεται ὀλόκληρος ἡ ἐνότης, εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐπεξεργασίαν, ἢ ἂν πρέπει νὰ δίδεται τμηματικῶς. Ἐνα μᾶς βλέμμα στὴ φύση καὶ μία ματιὰ εἰς τὴν καθημερινὴν μᾶς ζωὴν, μᾶς μαρτυρεῖ, ἄψευδως, ἐκ πρώτης ὄψεως, πὼς ὁ ὀφθαλμὸς μᾶς, συλλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν εἰκόνα τοῦ ἀντικειμένου κι' ὄχι τμηματικῶς.

Θάτανε ψέμμα, ἂν λέγαμε πὼς, εἰς τὴν θεά, ἐνὸς πανύψηλου οὐρανοῦστή, ἡ ματιὰ μᾶς θὰ καρφωθῆ, τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ποὺ εὐρίσκεται εἰς τὴν εἴσοδον ἐπάνω ἢ σὲ κάποιο ἀπ' τὰ πολλὰ τοῦ μπαλκονίου, ἢ σὲ ἕνα παράθυρο κλπ., παραμερίζοντας τὸ σύνολον! Ἀκριβῶς τὸ ἴδιο συμβαίνει, καὶ εἰς τὴν μεγάλην ἐνότητα. Ὁ μαθητὴς, πρέπει νὰ πάρῃ ἔστω καὶ μίαν ἀμυδρὰν εἰκόνα οὔ συνόλου, κι' ὕστερα νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ ἐπιμέρους. Εἴμεθα λοιπὸν τῆς γνώμης, πὼς ἡ ἐνότης, ὅσο κι' ἂν εἶναι μεγάλη, πρέπει νὰ δίδεται ὀλόκληρος εἰς τοὺς μαθητὰς.

Β' Πορεία διδασκαλίας

1. Ἀνάθεσις τῆς ἐνότητος εἰς τοὺς μαθητὰς.
2. Ἀνάγνωσις ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου.
3. Σιγὴ ἐνὸς λεπτοῦ.
4. Ἀπόδοσις περιεχομένου περιληπτικῶς.

5. Χωρισμός εις μικρότερα τμήματα.
6. Λύσεις ἀποριῶν (ἄγνωστες λέξεις, φραστικές, ιστορικές, γεωγραφικές ἀπορίες).
7. Βαθυτέρα ἐπεξεργασία.
8. Λογοτεχνικά σημεῖα.
9. Ἀπόδοσις περιεχομένου.
10. Καλαισθητικὴ ἢ κατ' ἤθος ἀνάγνωσις.
11. Κεντρικὴ Ἰδέα ἢ Βασικὸν διδάγμα.
12. Ἐντυπώσεις - Διδάγματα - Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα.
13. Σκοπὸς τοῦ Συγγραφέως.
14. Γλῶσσα.
15. Φυσικότης - Πιθανότης τῆς Ἐνότητος.
16. Ὀλίγα τινὰ διὰ τὸν συγγραφέα.
17. Κατ' οἶκον ἐργασία.

(Σημειώσεις) τὰ ἀνωτέρω στάδι, δύνανται νὰ συμπυκνωθῶν.

Ἀαλύομεν ἓνα ἕκαστον κεχωρισμένως, διὰ τὴν καλυτέραν ἐρμηνείαν καὶ ἐπεξεργασίαν.

1) Ἀνάθεσις εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ἐνότητος.

Ἡ ἐνότης, δίδεται εἰς τοὺς μαθητὰς, ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν αὐτῆς «κατ' οἶκον».

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, διχάζοντα: κί γινώμαι πολλῶν, ἂν δηλαδὴ ἡ ἐπεξεργασία, πρέπει νὰ γίνεται κατ' οἶκον ἢ εἰς τὸ Σχολεῖον, ἀλλὰ τοῦτο, ἀπτελεῖ ξεχωριστὸν θέμα.

Τὸ μόνον πού δυνάμεθα νὰ θίξωμεν ἐδῶ, εἶναι πῶς, ἂν πρόκειται δι' ὀλιγοθέσια Σχολεῖα (ὄρεινά), αὕτη, μπορεῖ νὰ δίδεται, ὡς σιωπηρὰ ἐργασία εἰς τὸ Σχολεῖον, διὰ τὰ πολυθέσια κατ' οἶκον.

2) Ἀνάγνωσις : : κάλου

Αὕτη δεόν νὰ γίνεται, διότι χρησιμεύει ὡς πρότυπον ἀναγνώσεως εἰς τοὺς μαθητὰς. Ὁ διδάσκαλος ἀναγιγνώσκει, ὀλόκληρον τὸ τεμάχιον καὶ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς μαθητὰς, νὰ ἔχουν — ἀναλόγως τῶν προτιμήσεων του ἀνοικτὰ ἢ κλειστὰ τὰ βιβλία των. Καὶ οἱ δυὸ λό-

γοι, ἐπιτρέπονται, διότι, μὲ ἀνοικτὰ τὰ ἀναγνωστικά, οἱ μαθηταὶ θὰ παρακολουθοῦν καὶ συλλαμβάνουν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐνότητα νομήματα, ἐπειδὴ ἐκ τῶν προτέρων ἔχουν ἐπεξεργασθῆ αὕτην.

Μὲ κλειστὰ τὰ ἀναγνωστικά, πάλι προσέχουν καὶ παρακολουθοῦν τὰ νοήματα, διότι εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἀφοσιωμένοι εἰς τὰ λόγια τοῦ διδασκάλου. Ὡς πρὸς δέ, τὴν καλαισθητικὴν ἀνάγνωσιν (εἰς ἄργον σχετικῶς ρυθμῶν, εἰς ἀνάλογον τόνον φωνῆς κλπ! τοῦ διδασκάλου, νομίζομεν περιττὸν νὰ τὸ θίξωμεν, διότι γνωρίζει: καλῶς τοῦτο ἕκαστος τῶν διδασκάλων. Ἐφ' ὅσον τὴν ἐνότητα, ἀνέγνωσεν ὁ ἴδιος ὁ διδάσκαλος, περιττεύει ἢ ἐπακολουθήσῃ ἔστω καὶ ὑφ' ἐνὸς μαθητοῦ, διότι τότε πίπτομεν εἰς ἕτερον στάδιον τῆς πορείας.

3) Σιγὴ ἐνὸς λεπτοῦ

Μετὰ τὴν ὑποδειγματικὴν ἀνάγνωσιν, ἀφήνομε τοὺς μαθητὰς — ἓνα περίπου λεπτὸν — ἐλευθέρους, χωρὶς ὀμιλίας καὶ θορύβους, ἵνα συγκεντρώσουν καὶ συλλάβουν τὰ νοήματα περιληπτικῶς, ἀλλὰ ὡς σύνολον, τοῦ κεφαλαίου. Ἡ ἐλαχίστη αὕτη νεκρὰ χρονικὴ διάρκεια, δεόν νὰ γίνεται, διότι, ἂν ἀμέσως ἐρωτήσωμεν τοὺς μαθητὰς νὰ μᾶς εἴπουν τὸ περιεχόμενον τοῦ τεμαχίου, ἂν δὲν τοὺς εἶναι ἐντελεῖς ἀδύνατον, τοῦλάχιστον θὰ δυσκολευτοῦν ἢ θὰ μᾶς λένε ἀσυναρτησίας.

4) Ἀπόδοσις περιεχομένου (περιληπτικῶς)

Ἀκολούθως, καλοῦμεν ἓνα μαθητὴν, νὰ μᾶς εἴπῃ εἰς χονδρὰς γραμμὰς καὶ περιληπτικῶς, ὅ,τι συνέλαβεν ἀπ' τὴν ἐνότητα. Εἰς τὸ τέλος, λέγει μόνος του: «Ἐγὼ παιδιὰ τελείωσα, μήπως παρέλειψα ἢ παρενόησα τίποτα;» (Ἡ πρότασις αὕτη τῶν μαθητῶν, ἐφαρμόζεται, καὶ πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα καὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα). Φυσικὰ ἐδῶ περιληπτικῶς καὶ οἱ τυχόν μαθηταὶ πού θὰ διορθώσουν θάναυ ἓνας, δύο. Οἱ μαθηταὶ, παρακολουθοῦν μὲ κλειστὰ βιβλία ἢ ἔχοντες ἀνοικτὰ τὰ πρόχειρα, διὰ νὰ κρατήσουν τὰς σημειώσεις των.

5) Χωρισμός εις μικρότερα κομμάτια

Πρόκειται βέβαια διά τας πολὺ μεγάλας ἐνότητας. Οἱ μαθηταί, μόνοι των, θὰ ἐρευνήσουν διά νὰ εὕρουν ποῦ τελειώνουν τὰ νοήματα καὶ πάλι μόνοι των θὰ ἐβάλουν τὰς ἐνότητας. Ὁ διδάσκαλος παρακολουθεῖ καὶ συμφωνεῖ ἢ δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν χωρισμὸν ποῦ κατὰ τὴν γνώμη του, θὰ εἶπῃ ὁ μαθητής. Ὁ χωρισμὸς εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐνότητας δέον νὰ γίνεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, διότι οὕτω καλλιεργεῖ ἡ αὐτενέργεια καὶ θὰ δύνανται ἀργότερον νὰ συνοψίζουσιν νοήματα μεγάλων ἐνοτήτων μόνοι των. Τοῦτο ὁμῶς δὲν θὰ πῆ πῶς πρέπει νὰ ἐξετάζεται καὶ ὀλοκλήρως ἢ ἐνότῃς τεμαχισμένη. Ὁχι. Ἀπλῶς χωρίζουσιν τὰς ἐνότητας οἱ μαθηταί, διά τοὺς ἀνωτέρου λόγους. Ἐὰν ἡ ἐνότῃς εἶναι μεγάλη, θὰ γίνῃ εἰς δύο, τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας διδακτικὰς ὥρας.

6) Λύσεις ἀποριῶν

Εἰς τὸν τομέα αὐτόν, οἱ μαθηταί θὰ λύσουν τίς ἐξῆς ἀπορίες: α) Ἀγνωστες λέξεις καὶ φράσεις, β) Ἱστορικές, γ) Γεωγραφικές, δ) Φυσικές, ε) Κοινωνικές κλπ. ἀπορίες.

α) Ἀ γ ν ω σ τ ε ς λ έ ξ ε ι ς. Οἱ μαθηταί καλοῦνται νὰ ἀναφέρουν τὰς ἀγνώστους λέξεις ἢ καὶ φράσεις ὀλοκλήρους τὰς ὁποίας ἔχουν σημειωμένας ἐκ τῶν προτέρων εἴτε εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν δι' ἀμυδρᾶς γραμμῆς ἐλαφρῶς, διὰ νὰ ἀποξύνεται εὐκόλως, εἴτε εἰς τὸ πρόχειρον. Καλὸν εἶναι αἱ φράσεις, νὰ ἐξηγοῦνται εἰς τὸ τέλος τῶν λέξεων διὰ ἐπεξηγήσεις καὶ ἐκτενεῖς συζητήσεις. Ἐὰν ἡ ἐνότῃς ποῦ ἐπεξεργάζεται εἶναι μεγάλη (5-6 σελίδες), τότε οἱ μαθηταί ἀναφέρουν τὰς λέξεις μὲ τὴν σειρά ἐκ τῆς πρώτης, δευτέρας κλπ. σελίδος. Ὅταν ᾤθῃ πρὸς ἐρμηνείαν ἢ ἀγνωστος λέξις, δὲν θὰ προβῶμεν ἀμέσως εἰς τὴν ἐρμηνείαν, ἀλλὰ μόνοι των οἱ μαθηταί θὰ προσπαθήσουν νὰ τὴν ἐρμηνεύσουν, εἴτε ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς προτάσεως, εἴτε - ἂν εἶναι δύσκολος - μὲ παραδείγματα ποῦ θὰ πῆ ὁ διδάσκων πάντα. Ν' ἀποφεύγῃ ὁ

διδάσκαλος, νὰ διδῇ ἀπλῶς τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως. Ἡ διαλογικὴ συζήτησις τῶν μαθητῶν, θὰ εὕρῃ τὴν λύσιν τῆς. Πολλὰς φορές παρουσιάζονται μαθηταί οἱ ὁποῖοι γνωρίζουσιν τὴν ἐρμηνείαν πολλῶν λέξεων καὶ ἐρωτῶνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Διὰ τὴν γραφὴν τῶν λέξεων εἰς τὸν πίνακα καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ τετράδιον ἀγνώστων λέξεων ἢ μὴ, ὑπάρχουν δύο γνώμαι: Ἄλλοι ὑποστηρίζουσιν πῶς πρέπει νὰ μὴν γράφονται εἰς τὸν πίνακα αἱ λέξεις διότι ἐνίοτε δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀκριβῆ ἐρμηνείαν αὐτῶν, καὶ ἄλλοι, πῶς πρέπει νὰ γράφονται. Εἴμεθα τῆς γνώμης πῶς αἱ λέξεις πρέπει νὰ γράφονται στὸν πίνακα διότι: α) Θὰ ἐντυπωθῇ καλύτερον αὐτῇ εἰς τοὺς μαθητὰς - καὶ ἀπὸ ὀρθογραφικῆς ἀκόμα ἀπόψεως - ὅταν τὴν δοῦν καὶ εἰς τὸν πίνακα. β) Θὰ τὴν γράφουσιν εἰς τὰ τετράδια καὶ ἐὰν τυχὸν τὴν εὕρουν ξανά, θὰ δύνανται, ἐὰν τοὺς διέφυγε ἡ ἐρμηνεία, νὰ τὴν ξανακοιτάξουν. γ) Συνηθίζουσιν εἰς τὴν τάξιν, γράφοντάς τὴν ἀλφαριθμητικῶς εἰς τὸ τετράδιον. δ) Μὲ τὴν γραφὴν εἰς τὸ τετράδιον, ἀποκτοῦν εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἕνα ὀρθογραφικὸν καὶ ἐρμηνευτικὸν ρόπον τινὰ Λεξικόν. Ὅσο δέ, δι' αὐτοὺς ποῦ ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἀδυνατεῖ ὁ διδάσκαλος πολλάκις νὰ δώσῃ τὴν ἀκριβῆ ἐννοίαν τῆς λέξεως, λέγομεν πῶς πάντα ὁ διδάσκαλος, θὰ εὕρῃ μίαν ἐρμηνείαν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἔστω καὶ ἐκ πείρας. Οὐτε καὶ θὰ συναντήσῃ εἰς τὰ ἀναγνωστικὰ τοῦ Δημοτικοῦ, λέξεις πολὺ δυσκόλους καὶ παρμένας ἀπὸ συγγράμματα ἀρχαίων κειμένων. Ἄλλως τε εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Σχολείου, ὑπάρχει καὶ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ τὸ ΛΕΞΙΚΟΝ, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ μᾶς δώσῃ μόνον τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως, ἀλλὰ ἀλλὰ καὶ ἕνα σωρὸ πληροφορίας. Ὅσο διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων, πρέπει ὀχι ἀπλῶς νὰ γίνεται ἡ ἐρμηνεία, ἀλλὰ μὲ εὕρεσι τῆς ἀντιθέτου ἐννοίας, γλωσσικῆ κατάταξι, τί μέρους λόγου εἶναι, τὰ παράγωγα, σχηματισμὸς προτάσεων μὲ τὴν ἀγνωστο λέξι κλπ.

6) Ἱ σ τ ο ρ ι κ α ἰ Ἀ π ο ρ ῖ α :

Ὡς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης, αἱ ἀπορίαι τοῦ εἴδους τούτου καὶ αἱ συζητήσεις ἐν γένει, ἀποβλέπουν εἰς Ἱστορικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐντὸς τῆς ἐνότητος καὶ θὰ συζητηθοῦν (Διάφοροι μάχαι, χαρακτηρισμοὶ προσώπων, ἱστορικαὶ τοποθεσίαι κλπ.).

γ) Γεωγραφικαὶ Ἀπορίαι. Ἐδῶ θὰ ἐξετάσωμεν καὶ θὰ συζητήσωμεν τὰς τυχόν λέξεις τοῦ κεφαλαίου πού ἀφοροῦν γεωγραφικὰ στοιχεῖα, ὡς: πρωτεύουσαι καὶ πόλεις κρατῶν, ὄρη, ποταμούς, ἠφαίστεια κλπ.

7) Βαθυτέρα ἐπεξεργασία

Εἰς τὴν βαθυτέραν ἐπεξεργασίαν, θὰ ἐξετάσωμεν τὸ κεφάλαιον:

α) Ἀπὸ Ἡθικῆς πλευρᾶς. Μόνοι των οἱ μαθηταὶ θὰ εὗρουν τὰ κύρια καὶ δευτερεύοντα πρόσωπα τοῦ κειμένου διὰ τὰ χαρακτηρισμοῦν. Θὰ ἐπαινέσουν κάποιον πρόσωπο πού ἔκαμε τὸ καθήκον του. Θὰ χαρακτηρίσουν ἕναν ὡς ἥρωα, ὡς δειλό, ὡς φιλόπατρι, ὡς εὐφυῆ, ἀνδρεῖον κλπ.

β) Ἀπὸ πραγματολογικῆς πλευρᾶς Ὁ ἀναφέρουν οἱ μαθηταί, τί καινούργιο μάθανε σήμερα καὶ ὁ διδάσκων, σιωπηρῶς θὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα, ἂν ἠυξήθησαν ἢ ὄχι αἱ γνώσεις τῶν μαθητῶν.

8) Λογοτεχνικὰ σημεῖα.

Θὰ μᾶς εἶπουν οἱ μαθηταὶ κομματῆα πού τοὺς ἀρέσανε διαίτερα (ἀπ' ἐξω φυσικά) διότι πολλὰ ἀπ' αὐτὰ θὰ τὰ χρησιμοποιήσουν καὶ εἰς τὰς περιγραφὰς τῶν Ἐκθέσεων, καὶ τοὺς κάνανε ἐντύσι, ὠραίας φράσεις, περιγραφὰς, διαλόγους, παρομοιώσεις, χτυπητὰς λέξεις, συνθέτους λέξεις, ὠραίας εἰκόνας καὶ λοιπὰ παρατηρήσεις. Ἄν ἐπὶ πλέον ἤρρεσεν ἀπὸ καλλιτεχνικῆς πλευρᾶς, τὸ ὅλον τεμάχιον ἢ ὄχι.

9) Ἀπόδοσις περιεχομένου

Ἵστερα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω στάδια ἐπεξεργασίας τοῦ μαθήματος, εἶναι εὐκὸλον τῶρα πλέον εἰς τοὺς μαθητὰς, ν' ἀποδώσουν τὸ περιεχόμενον ἐκτενῶς, μὲ

πολλὰ λόγια καὶ χωρὶς παραλήψεις καὶ μὲ ὄλας τὰς λεπτομερείας. Κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ περιεχομένου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ, οὔτε ὁ Διδάσκαλος, οὔτε οἱ μαθηταί, θὰ διακόψουν τοῦτον, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη κάμη λάθος. Διὰ τοῦτο, καλὸν εἶναι ὁ μαθητῆς πού θὰ κληθῆ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ περιεχομένου, νὰ σηκώνεται ὀρθὸς εἰς τὴν ἔδραν.

10) Καλαισθητικὴ ἢ κατ' ἤθος ἀνάγνωσις

Εἶναι γνωστὸν πῶς ὁ μαθητῆς δὲν θὰ ἱκανοποιηθῆ καὶ θὰ μείνῃ μὲ τὴν ἐντύπωσι, πῶς δὲν «εἶπε σήμερα μάθημα», ἂν δὲν διαβάσῃ, ἔστω καὶ ὁ — τρεῖς γραμμὲς ἀπὸ τὸ κεφάλαιον. Διὰ τοῦτο, θὰ διαβάσουν ὄλοι οἱ μαθηταί, ὅσο μποροῦν καλύτερα, ἀφοῦ ἤκουσαν βέβαια προηγουμένως καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των, ἔστω καὶ λίγες σειρές.

11) Κεντρικὴ ἰδέα ἢ βασικὸν δίδαγμα

Ἡ εὔρεσις τῆς κεντρικῆς ἰδέας ὑπὸ τῶν μαθητῶν, κατ' ἀρχάς, εἶναι πολὺ δύσκολος. Πρέπει ὅμως νὰ καταβάλουν προσπάθειαν, μόνοι τους καὶ τῆ βοηθειᾷ τοῦ διδασκάλου, νὰ φτάσουν εἰς αὐτήν. Πολλὰ κεφάλαια, ἔχουν δύο κεντρικὰς ἰδέας καὶ τοῦτο βοηθεῖ αὐτοὺς, εἰς τὴν εὔρεσιν τοῦλάχιστον τῆς μίας. Μὲ τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου, καὶ ἀφοῦ ὑποδείξῃ ὁ διδάσκων τὸν τρόπον τῆς εὔρεσεως τῆς κεντρικῆς ἰδέας, οἱ μαθηταὶ θὰ δύνανται μόνοι των νὰ ἐγάζουν τὴν κεντρικὴν ἰδέαν, καὶ ὕστερα ἀπὸ διαλογικὴ συζήτησι, νὰ καταλήγουν πάντοτε, εἰς ἕνα βασικὸν δίδαγμα, εἰς κάποιο συμπέρασμα.

12) Ἐντυπώσεις - παρατηρήσεις - ἐφαρμογαὶ

Μὲ τὴν εὔρεσιν τῆς κεντρικῆς ἰδέας, οἱ μαθηταὶ θὰ εἶποῦν τὰς ἐντυπώσεις, τὰς παρατηρήσεις των ἀπ' τὸ κεφάλαιον καὶ τὰς ἐφαρμογὰς τὰς ὁποίας θὰ πάρωμεν διὰ τὴν ζωὴν μας ἀπ' αὐτό.

13) Σκοπός του συγγραφέως

Συνήθως τὸ βασικὸν Δίδαγμα, τὸ συμπέρασμα τοῦ μαθήματος, θὰ εἶναι ὅπως-δήποτε ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον ἐπεδίωκεν ὁ συγγραφεὺς, κι' ἐπομένως οἱ μαθηταὶ θὰ ποῦν — ἀφοῦ γνωρίζουν τὸν σκοπὸν του — ἂν «πέτυχε» τὸν σκοπὸν του, μὲ τὰ ἀναγραφόμενα εἰς αὐτό.

14) Γλῶσσα

Οἱ μαθηταὶ θὰ εὔρουν σὲ τί γλῶσσα εἶναι γραμμένο τὸ μάθημα αὐτό. Εἰς Δημοτικὴν, καθαρεύουσαν, μικτὴν, πτυχὴν, κι' ἐν συνεχείᾳ, ἂν κἀνὴ χρῆσιν πολλῶν καὶ καταλλήλων κοσμητικῶν ἐπιθέτων, παρομοιώσεων, παραβολῶν, προσωποποιήσεων κ.λ.π., ἂν δηλαδὴ ἐχειρίσθη τὴν γλῶσσαν τοῦ μαθήματος μὲ τέχνην, ὁ συγγραφεὺς.

15) Φυσικότης - πιθανότης

Διαλογικὴ καὶ μετὰ προσοχῆς, θὰ γίνῃ ἢ συζήτησις, διὰ τὴν φυσικότητα — πιθανότητα τοῦ μαθήματος. Εἶναι φυσικὸν καὶ πιθανόν, νὰ ἔγιναν αὐτὰ τὰ πράγματα ποῦ μᾶς γράφει τὸ μάθημα; Ναι ἢ ὄχι καὶ διατί. Ἡ ὅλη πλοκὴ τοῦ κεφαλαίου, ἔχει φυσικότητα ἢ εἶναι ἀπίθανος; Σήμερα, μποροῦν νὰ συμβοῦν, αὐτὰ ποῦ γράφει ὁ συγγραφεὺς; κ.λ.π.

16) Ὅλιγα λόγια διὰ τὸν συγγραφέα

Οἱ μαθηταὶ θὰ εὔρουν, εἴτε ἀπὸ τὸ

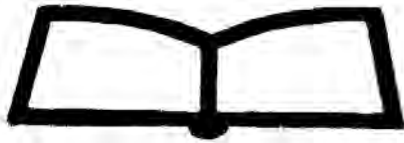
Λεξικόν, εἴτε ἀπὸ ἄλλα βιβλία, ὀλίγα πράγματα διὰ τὸν συγγραφέα. Ἄν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνατεθῇ εἰς δλόκληρον τὴν τάξιν ἢ ἐργασία αὐτή, τότε ὀρίζεται εἰς, ἢ δύο μαθηταὶ διὰ νὰ γράφουν κάτι διὰ τὸν συγγραφέα νὰ τὰ ἀνακοινώσουν εἰς τὴν τάξιν. Δὲν εἶναι σωστόν, μαθητῆς ποῦ τελειώνει τὸ Σχολεῖον, νὰ μὴν γνωρίζῃ ἔστω καὶ «Χονδρά», ποιὸς ἔγραψε τὸν Ἐθνικὸν μας Ὑμνον, ἢ ποῦ ἐγεννήθη κ.λ.π. «Ἡ ὡς ἄνω ἐργασία, μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι κάπως... προαιρετικὴ καὶ ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν θέλουν νὰ γράφουν διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως.

17) Κατ' οἶκον ἐργασία

Διὰ τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν τῶν μαθητῶν, δυνάμεθα νὰ δώσωμεν νὰ μᾶς ἰχνογραφίσουν κάτι ποῦ τοὺς ἄρεσε, ἢ νὰ γράφουν διαλόγους, ἢ φανταστικὰς ἐκθέσεις, ἢ ποιήματα δικὰ των, ἢ διηγήματα (μὲ βάσει τὴν κεντρικὴν ἰδέαν τοῦ μαθήματος), ἢ καὶ κάτι ἀπ' τὴν Γραμματικὴν. Ἐπίσης λέγομεν εἰς τοὺς μαθητάς, πὼς τὴν ἄλλην ἡμέραν, θὰ κἀνωμεν ἀναπαράστασιν ἢ δραματοποιήσιν τοῦ ἔργου. Νὰ μάθουν δηλαδὴ ἀπ' ἔξω — ἢ καὶ μ' ἀνοιχτὰ τὰ βιβλία — τοὺς διαφόρους ρόλους, διὰ νὰ τὸ παίξωμεν.

ΠΑΝΟΣ ΚΑΨΑΛΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Γεωργίου Δ. Κουλούκη: «**Ἡ Ἀγωγή τῆς ἀπλότητος**» ἔκδ. 1964
σελ. 1—96.

Τὴν ἀπλότητα τὴ βρῖσκομε πάντα συν-
δεδεμένη με μιὰ βαθιὰ ἀνθρωπιά, με
πίστι στὸ πνεῦμα, με μόρφωσι ἀληθι-
νή, με οὐσιαστικότητα.

Γιώργος Κουλούκης

I

Ἀπὸ τὸν πρόλογον τοῦ συγγραφέως εἰς
τὴν ὡς ἄνω συγγραφὴν του, ἄς ἀκούσωμε
σὺν παιδαγωγικὸ ἔμβατήριον,
στοχασμούς του ποὺ καλύπτουν καὶ δικαιολο-
γοῦν τὸν τίτλον τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς
συγγραφῆς του.

«Κι ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀνεπιτήδευτην ἐκ-
φρασι, στὴν ἄδολη χαρὰ, στὴν ἀπλὴ ζωὴ,
βρῖσκει τὴν εὐτυχία του καὶ τὸν ἀληθινὸ ἑαυ-
τό του... Δυστυχῶς ὅμως, στὴν ἐπιφάνεια,
σὲ ψεύτικους τύπους, ἀφιερώνομε τὸ μεγα-
λύτερον μέρος τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, με
ἐπιτήδευσιν ἐξωτερικὴ προσπαθοῦμε νὰ κα-
λύψωμε τὸ ἐσωτερικὸ μας κενό».

Ἴδού στοχασμοὶ ποὺ δὲν καλύπτουν μονά-
χα τὸν τίτλον τῆς ὅλης συγγραφῆς, ἀλλὰ ἀ-
γκαλιάζουν καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Ἀγωγῆς τῆς
Ἀπλότητος, καθὼς ἐπίσης καὶ διδακτικὰ προ-
βλήματα τῆς σχολικῆς ζωῆς.

Ἄς ἀφήσωμε τὸν Συγγραφέα νὰ συνθέσῃ
ἓνα σύντομον καὶ χαρακτηριστικὸν ὄρισμόν
γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ἀπλότητος σὺν γνωρίσμα-
τος τοῦ χαρακτήρος καὶ σὺν ἐκφράσεως ψυ-
χικῆς.

II

«Τὴν ἀπλότητα τὴ βρῖσκομε συνδεδεμένη
με βαθιὰ ἀνθρωπιά με πίστη στὸ πνεῦμα, με
μόρφωσι ἀληθινή, με οὐσιαστικότητα» (Κου-
λούκη αὐτόθι σελ. 7).

Καὶ ἐνῶ κατὰ τρόπον χτυπητὸν μᾶς ἔδω-
κε ὁ συγγραφεὺς τὸ βάθος τῆς ἔννοιας τῆς
ἀπλότητος, παρὰ ταῦτα διεξερχόμενός τις τὲς
σελίδες τῆς συγγραφῆς του ποὺ ἀναφέρονται
εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς ἔννοιας τῆς ἀπλό-
τητος (σελ. 7-26), δυσκολεύεται νὰ ξεχω-
ρίσῃ ποῦ μιλάει ὁ δάσκαλος καὶ ποῦ συνομι-
λεῖ τοὺς στοχασμούς του με κείμενα λογοτε-
χνικῆς καὶ ποιητικῆς πνοῆς.

Καὶ ἐνῶ ἐπὶ παραδείγματι ντοκουμεντρά-
ρει τοὺς ἀποδεικτικὸς στοχασμούς του σχε-
τικὰ με τὴν ἔννοια τῆς ἀπλότητος με ἀπο-
σπάσματα ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου τοῦ
Χρισσοστόμου καὶ στίχων τοῦ Καβάφη καὶ
τοῦ Παλαμᾶ, με συγκίνησι σταματᾷ σὲ γνῶ-
μες σχετικῆς με τὴν ἀξίαν τῆς ἀπλότητος ποῦ
διετύπωσε ὁ Ἰνδὸς φιλόσοφος καὶ ποιητῆς
Τακότερ "Ἄς τὲς ἀκούσωμε:

III

«Τὸ παιδί ποὺ τοῦ ἔχουν φορέσει πριγκι-
πικὴ στολὴ καὶ τοῦ ἔχουν κρεμάσει πολύτι-
μες ἀλυσσίδες γύρω στὸ λαιμό, χάνει κάθε
χαρὰ γιὰ παιγνίδι ἢ φορεσιά του τὸ ἐμποδι-
ζει σὲ κάθε του βῆμα.

Φοβάται μὴν ξεσκιστεῖ ἢ μὴ λερωθεῖ ἀπὸ
τις σκόνες καὶ κρατιέται μακριὰ ἀπ' τὸν κό-
σμον καὶ δὲν τολμᾷ οὔτε νὰ σαλέρῃ ἀπὸ τῆ
θέσι του» (Τακότερ) (Κουλούκη αὐτόθι σελ.
12).

Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς παραθέτει καὶ
γνῶμες ἄλλων γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ παιδα-
γωγικὸ συμπέρασμα πὼς «στὴν ἀπλό-
τητα βρῖσκεται ἡ ὁμορφιά,
στὴν ἀκτινοβολία τῆς προσω-
πικότητος κι ὄχι στὶς ἐπιτηδευμένες ἐ-
ξωτερικῆς ἐμφανίσεις».

Μεταφέροντας δὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀπλότη-
τος καὶ στὶς σχέσεις τις κοινωνικῆς παρατη-
ρεῖ ὅτι:

«Καθῆκον τῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ ἡγηθῇ ἀ-
ληθινῆς σταυροφορίας ἐναντίον τῶν τύπων
καὶ τῶν συνθηθειῶν ἐκείνων τῆς κοινωνικῆς
ζωῆς, ποὺ καλλιεργοῦν καὶ ἐνισχύουν τὴν κε-
νοδοξία τῶν ἀνθρώπων» (αὐτόθι σελ. 19).

Ἐν τέλει ζητάει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐφαρ-
μογὴ τῆς ἀπλότητος καὶ στὴν ἐκφρασι τῆ
γλωσσική, με τὴν καλλιέργεια τῆς ἀπλῆς ἐκ-
φράσεως, τῆς ὁποίας τὰ γνωρίσματα εἶναι
ἡ συντομία, ἡ σαφήνεια, ἡ ἀμεσότητα, ἡ σύν-
δεση με τὴ ζωὴ καὶ τὴν πραγματικότητα καὶ
ὁ παλμός, «δηλ. ὁ θερμὸς τόνος καὶ ἡ ζων-
τάνια, ποὺ φανερώνει πὼς ὁ λόγος εἶναι ἐκ-
φρασι βιωμάτων, προῆλθε ἀπὸ βαθιὰν ἀνά-
γκη ἐκφράσεως». (αὐτόθι σελ. 25).

Πέραν ὅμως τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων ὁ συγ-

γραφείς πλουτίζει το θέμα του και με τους απώτερους σκοπούς της αγωγής της απλότητος, παρατηρώντας ότι:

«Έκτός από τα τυπικά και τις γενικότητες, κάτι πιο σπουδαίο και πιο βαθύ πρέπει να επιτύχει η αγωγή. Να εμφυσήσει πίστι και ένθουσιασμό για την ανθρώπινη αξία, αγάπη προς τον άνθρωπο, αισιοδοξία για το μέλλον». (αυτόθι σελ. 29).

Έτελειώσαμε...

Καλύτερα όμως να αναγράψουμε την μορφήν με την οποίαν ο ίδιος ο συγγραφέας περατώνει την συγγραφήν του, αφού εν τῷ μεταξύ παραθέτει και απόψεις διδασκτικῆς, — ὀργανωτικῆς καὶ καλαισθητικῆς μορφῆς γύρω ἀπὸ τὸν σχολικὸν ὀργανισμόν, σχετικῆς μετὰ τὴν αγωγήν τῆς ἀπλότητος.

Ἴδου λοιπὸν καὶ ὁ ἐπιλογὸς του, ἀντάξιος τοῦ ὅλου νοήματος τῆς ἀπλότητος. Πρόκειται περὶ τῶν στίχων τῆς ἐκ Χιλῆς καταγομένης δασκάλας καὶ ποιητρίας Γαβριέλλας Μιστάλ, ἀπὸ τὸ ποίημά της «Προσευχή Παιδαγωγοῦ». Ἄς τοὺς ἀκούσωμε, σὰν ἐπιβεβλημένη σχετικὴ κατακλείδα:

«Κύριε...
 ὁ δὲ μου ἀπλότητα καὶ ἁ-
 θος
 νὰ διαβάσω τὰ παιδιὰ μου δίχως γό-
 φους σκοτεινοὺς
 καὶ νὰ ὑψώνω τὴ ματιὰ μου λεύτερον
 ἀπὸ κάθε πάθος
 πάνω ἀπὸ τοῦ πληγωμένου στήθους μου
 τοὺς στεναγμούς...»

Στὴν διδασκαλική του ἱερουργία ὁ ὡς ἄνω ἀγαπητὸς σινάδελφος καὶ συγγραφεὺς ἐφήρμοσε τὴν παρατεθμμένην συνταγὴν τῆς Χιλιανῆς ποιητρίας καὶ τὴν διετύπωσε ἐπιγραμματικὰ καὶ σὲ κάποια ποιητικὴ του συλλογὴ μετὰ τὸν τίτλον «Στὴν πίκρα καὶ στὴν ἐλπίδα».

Πάνω ὁμως ἀπ' τὴν ποιητικὴ του προβολὴ ὑπάρχει καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἰδίας του τῆς Ζωῆς καὶ τῆς προσωπικότητός του ὡς ἀνθρώπου ἐνσαρκώνοντος τὴν ἀπλότητα.

Τὸν συγχαίρομεν ἐγκαρδίως γιὰ τὴν καινούργια του προσφορὰ εἰς τὸν βωμὸν τῶν προβλημάτων τῆς αγωγῆς.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΤΡΑΣ
 Παιδαγωγός.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1. «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΙΑΙ ΑΤΤΗΣ», ὑπὸ Εὐθ. Στυλιαρά Πτυχιούχου Παιδαγωγικῶν Πανεπιστημίων ΑΘΗΝΩΝ — ΓΕΝΕΤΗΣ — ΛΩΖΑΝΗΣ
2. «ΚΑΛΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΤΒΟΙΑ», ὑπὸ Δημ. Χ Σέττα (Εὐβοϊκὰ Δημοτικὰ τραγούδια)
3. «ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΕΤΒΟΙΑ», ὑπὸ Δ. Σέττα
4. «ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ», ὑπὸ Κων. Γ. Καμπούρη Διδασκάλου. (Ἐπιστημονικὰ διαλέξεις)
5. «ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΕΡΕΤΝΑΙ», ὑπὸ Εὐθ. Στυλιαρά
6. «ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΡΕΤΝΑ», ὑπὸ Ν. Δ. Κωσταντῆ
7. «ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ», ὑπὸ Ν. Π. Μποχλογύρου (ἔκδοσις Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου)
8. «ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ», Τομ. Β'. ὑπὸ Π. Νάκου, Ἐπιθεωρητοῦ
9. «ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ», ὑπὸ Π. Νινιού, Ἐπιθεωρητοῦ
10. «Η ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΑΠΛΟΤΗΤΟΣ», ὑπὸ Γ. Δ. Κουλούκου
11. «ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ ΓΙΑ ΣΤΥΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ», ὑπὸ Εὐθ. Κουράφα
12. «ΤΕΤΡΑΔΙΟΝ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑΣ Ε' καὶ ΣΤ'. Δημοτικοῦ», ὑπὸ Θ. Νικοπούλου
13. «Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ», Λ. Κιτσαρά (Ἐπὸ) τοῦ Μαρασλείου Π. Ἀκαδημίας σελ. 305. Μερικὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του: Συγκρότησις τῆς Παιδαγωγικῆς, Ἡ προβληματικὴ τῆς πραγματικότητος, Ἡ ἀμοιβαίότης εἰς τὸν χῶρον τῆς παιδαγωγικῆς πραγματικότητος, Πραγματικότης καὶ ἀνθρωπίνη ἰσχυρῆς. — Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος: ἡ κοινωνική, ἡ οἰκογενειακή, ἡ σχολικὴ πραγματικότης κ.λ.π.
14. «Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ», Κ. Μαρκάκη, Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους μέσα στὴν ἐνταῖα — μετὰ τὴν ἐνιαία, σ' ὄλους τοὺς τύπους τοῦ Δημοτικοῦ, Τόμος Α'. Ὅγκωδες εἰκονογραφημένο βιβλίον, σελ. 480.
15. «ΣΤΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ», Κ. Θ. Παπαλεξάνδρου, Πρόλογος Κ. Δ. Γεωργούλη, σελ. 255.

Ο ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

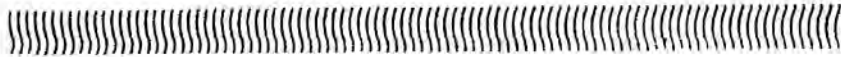
ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΕΥΧΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ
ΤΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ
ΤΟ 1965

έυυλοφόρησε:

ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ

ΝΕΑ ΣΧΟΛΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

•
Σύμφωνα με τη Γραμματική Δημο-
τικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη

•
*Η βιβλίο είναι χωρισμένη σε 108 κεφάλαια και περιέ-
χει και 156 λεξιλογικές και ορθογραφικές ασκήσεις*

•
ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΡΑΧΜΕΣ 16